

สมเด็จพระพุฒาจารย์

(โต พรหมรังสี)

สมเด็จพระพุทธมาจารย์
(โต พรหมรังสี)

**สมเด็จพระพุฒาจารย์
(โต พรหมรังสี)**

ฉบับธรรมทาน (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔)
จัดพิมพ์จำนวน ๗,๐๐๐ เล่ม
โดย **ปิ่นธรรม แทนคุณ**

ภาพปกวาดโดย วรวรรณ์ ศาลาลอย
แบบปก-รูปเล่มโดย บริษัท ผลึกไท จำกัด
เอื้อเพื่อการเผยแพร่วรรณโดย สำนักพิมพ์ธรรมดา
โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๘-๗๐๒๖, ๐-๒๕๕๘-๘๓๕๖
โทรสาร ๐-๒๕๕๘-๘๓๕๖
พิมพ์ที่โรงพิมพ์เม็ดทราย

คำปรารภ

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธอาจารย์ (โต พุรหมุรสี) เป็นพระมหาเถระแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ที่มีชีวิตยืนนานถึง ๕ แผ่นดิน คือ ตั้งแต่รัชสมัยของรัชกาลที่ ๑ ถึง รัชกาลที่ ๕ มีผู้คนเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมากมาโดยตลอดตราบจนกระทั่งทุกวันนี้

หากกล่าวถึง “สมเด็จพระโต” คนส่วนมากมักจะนึกไปถึง “พระพิมพ์สมเด็จพระวัดระฆังฯ” ซึ่งถือกันว่าเป็นวัตถุมงคลที่มีความขลัง (ศักดิ์สิทธิ์มาก) มีการเช่ากันในกลุ่มของผู้ที่นิยมพระเครื่อง ด้วยราคาที่สูงลิ่ว หรือไม่ก็นึกถึง “พระคาถาชินบัญชร” ที่นิยมสวดกันอย่างแพร่หลาย มีเป็นจำนวนไม่มากที่จะทราบถึงประวัติปฏิบัติและคุณธรรมอันยิ่งที่มีในท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระโต พร้อมทั้งทราบถึงความหมายของพระคาถาบทนี้ และมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการสวดอย่างถูกต้อง

หนังสือเล่มนี้ ต้นฉบับเดิมได้รับการเรียบเรียงให้อ่านง่าย และนำมาจัดพิมพ์เป็นครั้งแรกโดย คุณขวัญ เพียงหยั แห่งห้องหนังสือเรือนธรรม ข้าพเจ้ามีความประสงค์ที่จะให้หนังสือ “สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (โต พุรหมุรสี)” นี้ ได้รับการเผยแผ่ไป

ในวงกว้างยิ่งขึ้น ด้วยวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของคุณขวัญ ดังปรากฏที่หน้าคำนำในการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๑

ขอขอบคุณ คุณขวัญ เพียงหยั เป็นอย่างสูงที่เอื้อให้ออนุญาตให้นำมาจัดพิมพ์ใหม่ได้ กราบขอบพระคุณ **ท่านอาจารย์วคิน อินทสระ** ผู้เสนอแ่งคิดที่ควรนำไปพิจารณาเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องในการสวดพระคาถาชินบัญชร ที่เมตตาอนุญาตให้คงไว้ทำyle่มได้ เพื่อประโยชน์ของท่านผู้อ่าน

ท้ายนี้ ขอขอบพระคุณสำนักพิมพ์ธรรมดาและทุกๆ ท่านที่มีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ให้สำเร็จ งดงาม สมบูรณ์ทุกประการมา ณ โอกาสนี้

ปิ่นธรรม แทนคุณ

๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๓

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๑

เมื่อประมาณ ๑๕ ปีมาแล้ว เพื่อนสนิทได้ให้หนังสือมาเล่มหนึ่งชื่อ **“สมุดสมเด็จ”** เป็นประวัติของ **หลวงพ่อโต พุทธมรณีสิต** ตอนนั้นฉันยังไม่รู้จักท่านเท่าใดนัก รู้แต่ท่านมีคาถาชินบัญชรเพื่อนได้แนะนำต่อนให้หนังสือมาว่า ท่านเป็นพระใจดี มีเมตตามาก ขนาดขโมยมาล้วงกุฏิท่าน จะขโมยตะเกียง แต่หยิบไม่ถึงท่านก็เอาเท้าเขี่ยๆ ไปให้ ท่านบอกว่า **“มันอยากได้”** สมัยนั้นฟังแล้วก็เห็นเป็นเพียงเรื่องขำ อ่านหนังสือแล้วก็เก็บไว้ในตู้

วันเวลาผ่านไปกับชีวิตการทำงานแบบปุถุชน สุขบ้าง ทุกข์บ้าง ได้เรียนธรรมะบ้าง ได้เรียนรู้ว่าสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม และเรียนรู้การวางอุเบกขา เพื่อจะได้ไม่เดือดร้อนจนเกินไป

ครูบาอาจารย์สอนว่า แม้จะเห็นอุเบกขาแล้ว แต่เราก็ต้องฝึกเมตตาให้เพิ่มขึ้นในใจของเราด้วย เรื่องราวของหลวงพ่อโตเขี่ยตะเกียงให้ขโมย จึงกลับมาสู่ใจของฉันอีกครั้ง แม้ว่าคนที่ทำให้อัศจรรย์ใจ จะไม่ได้มาขโมยตะเกียงก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาความเป็นไปของ **“ปุถุชน”** แล้ว ก็คลายใจลงได้ เมื่อพูดตามหลวงพ่อกว่า **“มันอยากได้”**

บ่อยครั้งที่เรารู้เรื่องราวของหลวงพ่อโตแล้ว มองไปที่ความขำ นั้นเพราะท่านทำสิ่งที่ไม่เหมือนใคร แต่เรามัวขำเลยไม่ได้มอง **“ความจริง”** ที่หลวงพ่อกว่า **“ทำให้ดู เป็นอยู่ให้เห็น”** แล้วเอามาสอนตัวเองมาฝึกฝนตัวเอง เพื่อไปสู่ชีวิตสุขสงบตามรอยหลวงพ่อ

ดังนั้น จึงอยากทบทวนประวัติของหลวงพ่อกับอีกครั้ง เพื่อจะเห็น **“ความจริง”** ที่ท่านสอนโดยการ **“ทำให้ดู เป็นอยู่ให้เห็น”** เช่น เห็นเรื่องเมตตาอันมากมายจากเรื่องที่ท่านเขี่ยตะเกียงให้ขโมย เป็นต้น ไม่เช่นนั้นแล้ว การที่เราได้มีโอกาสมีหลวงพ่อโตอยู่ในประวัติศาสตร์ชาติไทย โดยที่เราไม่ได้เรียนรู้อะไรจากท่านเลย ก็นับว่าเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอยู่ไม่น้อย

ฉันหวังว่าท่านผู้อ่านคงจะเห็นเจตนาของหนังสือเล่มนี้ พร้อมกับศึกษาประวัติของท่านด้วยมุมมองใหม่ และนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อความสุขของชีวิตต่อไป

ห้องหนังสือเรือนธรรม

สารบัญ

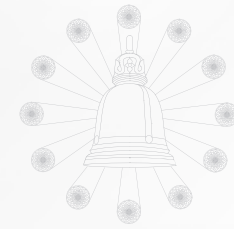
ภาค ๑ ประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)	๑๑	๑๕. วัดใหม่ยายแพง	๕๖
ภาค ๒ เรื่องเล่าสมเด็จพระโต	๑๗	๑๖. รับจ้างเทศน์	๕๗
๑. การศึกษา	๑๙	๑๗. ครัทธาหัวเต่า	๕๘
๒. คุณธรรม	๒๓	๑๘. เบ็ดเตล็ด	๕๙
๓. ไม่ถ้อยศักดิ์	๒๙	๑๙. เรื่องของใครของมัน	๖๐
๔. เทศน์เรื่อง ๑๒ นักษัตร	๓๑	๒๐. เป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์	๖๑
๕. เผศัญหน้านักปราชญ์	๓๘	๒๑. มีดจริงหนอ (๑)	๖๕
๖. ถวายอดิเรก	๔๒	๒๒. มีดจริงหนอ (๒)	๖๖
๗. วิธีสอนคน	๔๔	๒๓. เลิกเทศน์เลิกสวด	๖๘
๘. ขอฝากตัวด้วย	๔๕	๒๔. เทียวไปตามสบาย	๖๙
๙. พระตะตะกร้อ	๔๖	๒๕. พระคาถาชินบัญชร	๗๑
๑๐. รู้จักยอม	๔๘	ภาค ๓ พระคาถาชินบัญชร	๗๓
๑๑. ธรรมะจากหมา	๕๐	- บทสวดพระคาถาชินบัญชร	๗๕
๑๒. ชูบ ๓ ดอก เจาะกระดาศ ๓ รู	๕๒	- บทแปลพระคาถาชินบัญชร	๗๘
๑๓. อายพระพุทธรูป	๕๓	- หมายเหตุพระคาถาชินบัญชร	๘๒
๑๔. ขายผ้าเอาน้ำรอด	๕๔		

ภาค ๑

ประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์
(โต พรหมรังสี)

สมเด็จพระพุฒาจารย์* วัดระฆังฯ มีนามเดิมว่า “โต” นามฉายาว่า “**พรหมรสี**” ชาตะในสมัยรัชกาลที่ ๑ กรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมอก จุลศักราช ๑๑๕๐ ตรงกับ พ.ศ. ๒๓๓๑ ที่หมู่บ้านตำบลท่าหลวง อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

---

*ตามบันทึกของ มหาอำมาตย์ตรี พระยาทิพโกษา (สอน โลหะนันท์) ได้บันทึกไว้ว่า ท่านเป็นโอรสนอกเขตวัดใน**พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก** รัชกาลที่ ๑ แห่งราชวงศ์จักรี เมื่อครั้งที่ยังดำรงพระยศเป็น **เจ้าพระยาจักรี** กับ **นางงุด** บุตรสาวของนายผลและนางลา ชาวนาเมืองกำแพงเพชร ในเวลานั้น เจ้าพระยาจักรีเป็นขุนศึกคุมทัพไปออกรบกับพม่า (อะแซหวุ่นกี้) ที่จังหวัดกำแพงเพชร

สมเด็จพระพุฒาจารย์บวชเป็นสามเณรในรัชกาลที่ ๑ **เจ้าคุณพระบวรวิริยเถร วัดสังเวชวิศยาราม** เป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อบวชแล้วท่านได้เล่าเรียนปริยัติธรรมอยู่ที่วัดระฆังจนมีความรู้แตกฉาน

ครั้นอายุครบอุปสมบทเมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๕๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บวชเป็นนาคหลวงที่ใน**วัดพระศรีรัตนศาสดาราม** จึงเรียกกันว่า **“พระมหาโต”** ตั้งแต่แรกบวชมา

กล่าวกันว่า สมเด็จฯ ท่านเทศน์ไพเราะนัก **พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก** (รัชกาลที่ ๑) ทรงพระเมตตาท่านมาก แต่ท่านไม่ปรารถนายศศักดิ์ เมื่อเรียนรู้พระปริยัติธรรมแล้วก็เข้าแปลหนังสือเป็นเปรียญ และไม่รับเป็นฐานานุกรม แต่เป็นนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงมาก ได้ทรงคุ้นเคยมาทั้งรัชกาลที่ ๒ และที่ ๓

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) จะทรงตั้งท่านเป็นพระราชาคณะ ท่านได้ทูลขอตัวเสีย คงเป็นแต่พระมหาโตตลอดมา บางคนก็เรียกว่า **“ขรัวโต”** เพราะท่านจะทำอะไรก็ทำตามความพอใจของท่าน ไม่ถือความนิยมของผู้อื่นเป็นใหญ่ อหยาศัยของท่านมีความมักน้อยเป็นปกติ ถึงได้ลาภสักการะมาในทางเทศน์ก็เอาไปใช้ในการสร้างวัดเสียเป็นนิจ จึงมีผู้นับถือท่านมาก

ถึงรัชกาลที่ ๔ **สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**จะทรงตั้งท่านเป็นพระราชาคณะ ท่านไม่ขัด กล่าวกันว่าสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงทราบถึงคุณธรรมของท่านว่ายิ่งใหญ่เพียงไร จึงทรงตั้งเป็นพระราชาคณะที่**พระธรรมกิตติ** เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๓๙๕ ในเวลานั้นท่านมีอายุได้ ๖๕ ปี

ต่อมาอีก ๒ ปี ถึงปีขาล พ.ศ. ๒๓๙๗ ก็ทรงตั้งเป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ที่**พระเทพกวี**

ครั้นสมเด็จพระพุฒาจารย์ (สน) มรณภาพ จึงทรงสถาปนาเป็น**สมเด็จพระพุฒาจารย์** เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีชวด พ.ศ. ๒๔๐๗

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ท่านถึงมรณภาพ เมื่อวันเสาร์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๘ ปีวอก จุลศักราช ๑๒๓๔ ตรงกับวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๕ **อายุได้ ๘๕ ปี ครองได้ ๖๕ พรรษา**

ประวัติสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) นี้ คัดจากหนังสือ *ทำเนียบพระราชาคณะกรุงรัตนโกสินทร์* ของสมเด็จพระยามังคลายศ

ภาค ๒
เรื่องเล่าสมเด็จพระโต

ก า ร คี ก ษ า

มีเรื่องเล่าว่าในตอนเช้าที่**เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)** จะไปอยู่วัดระฆังฯ นั้น คืบวันหนึ่งพระอาจารย์สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (นาค) เปรี๊ยะออก วัดระฆัง ฝันว่ามีช้างเผือกเชือกหนึ่งเข้ามากินหนังสือพระไตรปิฎกในตู้ของท่านหมดแล้วตกใจตื่น ดูเหมือนพระอาจารย์จะเชื่อมั่นว่า ฝันอย่างนั้นท่านจะได้ศิษย์ที่ฉลาดหลักแหลมคนหนึ่ง วันรุ่งขึ้นเพิ๊ยะเจ้าคุณอรัญญิกได้พาสามเณรโตไปฝากเป็นศิษย์ศึกษาพระปริยัติธรรม พระอาจารย์ก็รับไว้ด้วยความยินดี

ในสมัยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเป็นสามเณร ปรากฏว่า**พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย** เมื่อดำรงพระยศเป็น **สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร** โปรดปรานมาก ทรงรับไว้ในพระราชูปถัมภ์ ได้พระราชทานเรือกราบกำัญญาหลังคากระแซงให้ท่านใช้สอยตาม

อัครยาตย์ แม้**พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก**ก็ทรงพระเมตตา ครั้นอายุครบอุปสมบทในปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๕๐ ทรงพระกรุณาโปรดให้บวชเป็นนาคหลวงที่**ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม** โดยมี **สมเด็จพระสังฆราช (สุก)** วัดมหาธาตุฯ เป็นพระอุปัชฌาย์

เรื่องประวัติสมเด็จพระเจ้าอนึ่งเนื่องด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรมนั้น หนังสือ *ประวัติขรัวโต* (พระยาทิพโกษา เรียบเรียง) กล่าวว่าท่านได้ศึกษาในสำนักสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (นาค) วัดระฆังฯ เป็นพื้น และไปศึกษาในสำนักสมเด็จพระสังฆราช (สุก) วัดมหาธาตุฯ บ้าง และว่าเมื่อท่านเรียนพระปริยัติธรรมในสำนักสมเด็จพระสังฆราชนั้น ก่อนจะเรียนท่านทูลสมเด็จพระสังฆราชว่า “วันนี้ท่านจะเรียนตั้งแต่นี้ถึงนั้น ครั้นถึงเวลาเรียนท่านก็เปิดหนังสือออกแปลจนตลอดตามที่กำหนดไว้ ท่านทำดังนี้ทุกครั้งจนสมเด็จพระสังฆราชรับสั่งว่า “ขรัวโตเขามาแปลหนังสือให้ฟัง เขาไม่ได้มาเรียนหนังสือกับฉันดอก”

สมเด็จพระเจ้าอนึ่ง ศึกษาพระปริยัติธรรมอยู่ช้านานอย่างไรไม่ปรากฏปรากฏแต่ว่าท่านรอบรู้ชำนาญพระไตรปิฎก เรื่องนี้มีหลักฐานประกอบในหนังสือเรื่อง *ตั้งพระราชอาคะผู้ใหญ่ในกรุงรัตนโกสินทร์* ว่า “หม่อมเจ้าพระสมเด็จพระพุฒาจารย์ (ทัต) วัดพระเชตุพนฯ เมื่อทรงผนวชเป็นสามเณร ได้เล่าเรียนพระปริยัติธรรมในสำนักสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ตั้งแต่ท่านยังเป็นพระมหาโต เป็นลำดับมา จนสอบได้เป็นเปรียญ ๗ ประโยค”

และในหนังสือ *ชุมนุมพระนิพนธ์สมเด็จพระยาตำราจ-ราชานุภาพ* ว่า “ในรัชกาลที่ ๔ เมื่อปีวอก พ.ศ. ๒๔๐๓ โปรดให้มีการสอบปริยัติธรรม ณ พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ (เริ่มสอบวันศุกร์ ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๙) โปรดให้**พระเทพกวี (โต)** วัดระฆังฯ เป็นกรรมการองค์หนึ่ง เพราะชำนาญพระไตรปิฎก ต่อมาเป็น**สมเด็จพระพุฒาจารย์**” ดังนี้

สมเด็จพระเจ้าอนึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญชำนาญพระไตรปิฎกมาก ถึงได้รับยกย่องว่า **“หนังสือดี”** องค์หนึ่งในสังฆมณฑล เกียรตินิยมว่า **“หนังสือดี”** นั้น สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพทรงอธิบายไว้ในเรื่อง *ประวัติวัดเบญจมบพิตร* ดังนี้

ผู้ที่ได้รับยกย่องว่าหนังสือดีนั้น ไม่จำเป็นจะต้องได้เป็นเปรียญประโยคสูง หรือเปรียญประโยคสูงจะได้รับยกย่องว่าหนังสือดีไปทุกองค์ เพราะแปลหนังสือได้เป็นเปรียญประโยคสูงเป็นสำคัญเพียงว่ารู้ภาษาบาลีดี ความรู้หลักพระศาสนาเป็นส่วนหนึ่งต่างหาก จะรู้ได้แต่ด้วยอ่านพระไตรปิฎก

คุณธรรมที่ยกย่องว่ารู้หนังสือดีนั้น ท่านกำหนดว่าต้องบริบูรณ์ด้วยองค์ ๒ คือ ฐาภาษาบาลีดีจนสามารถอ่านพระไตรปิฎกได้ถ่องแท้เป็นองค์อันหนึ่ง กับต้องได้อ่านพระไตรปิฎกหมดทุกคัมภีร์ หรือโดยมาก เป็นองค์อีกอย่างหนึ่ง จึงนับว่า “หนังสือดี”

สมเด็จพระฯ ท่านคึกษาออบรู้ชำนาญทั้งในทางคัมภีร์และวิปัสสนาธุระ ข้อนี้เป็นจุดเด่นของท่านอย่างหนึ่ง ด้วยปรากฏว่ามีผู้ชำนาญเฉพาะแต่คัมภีร์หรือวิปัสสนาธุระอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้ที่เชี่ยวชาญทั้ง ๒ ธุระนั้น หาได้ยากยิ่ง และท่านเป็นนักเสียสละเมื่อได้ลาภสักการะมาในทางใดๆ ท่านก็ใช้จ่ายไปในการสร้างสิ่งสาธารณกุศลต่างๆ ดังมีปูชนียวัตถุ-สถานปรากฏเป็นหลักฐานอยู่

นอกจากนี้ ท่านเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลาจารวัตรอันดีงาม ควรแก่การเคารพบูชาของสาธุชนทั่วไป ดังนี้ นับว่าท่านได้บำเพ็ญบารมีธรรมเต็มเปี่ยม ดังบทบาลีว่า *กตํ กรรมีนํ* (บำเพ็ญบารมีสมบูรณ์แล้ว) และเพราะเหตุนี้ท่านจึงทรงอภินิหารเป็นวิสามัน-บุคคล หาผู้เสมอเหมือนได้ยาก

คุณธรรม

คุณธรรมของสมเด็จพระฯ ที่นับว่ายอดเยี่ยมอย่างหนึ่งคือ **มักน้อย สันโดษ** ปรากฏว่าท่านมีอหยาศัย **ยินดีในปัจจุบันตามมีตามได้ ไม่สะสมทรัพย์สมบัติ** ได้ลาภสักการะมาในทางใดๆ ก็เอาไปใช้จ่ายในการกุศลต่างๆ มีสร้างวัด เป็นต้น

คุณธรรมของท่านคือ **เมตตา** เกื้อกูลอนุเคราะห์ สงเคราะห์แก่คนทุกชั้นไม่เลือกหน้า แม้ที่สุดโจรมาลักของ ท่านก็ยังช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่โจร ดังมีเรื่องเล่ากันอยู่ข้างจะขบขันว่า ครั้งหนึ่งท่านนอนอยู่ มีโจรขึ้นลักกุฏิ โจรล้วงหยิบตะเกียงลานไม่ถึง ท่านช่วยเอาเท้าเขี่ยส่งให้โจร ท่านว่า “มันอยากได้”

เรื่องหนึ่งว่า ครั้งหนึ่งท่านไปเทศน์ในต่างจังหวัดโดยทางเรือ ได้เครื่องกัณฑ์เทศน์หลายอย่าง มีเสื้อหมอน เป็นต้น ขากลับมาพักแรมคืนกลางทาง ตกเวลาตีก็ มีโจรพายเรือเข้าเทียบเรือของท่าน พอโจรล้วงหยิบเสื้อได้แล้ว เผลอญท่านตื่น จึงร้องบอกว่า

“เอาหมอนไปด้วยซิจ๊ะ” โจรได้ยินตกใจกลัวรีบพายเรือหนี ท่านจึงเอาหมอนโยนไปทางโจรนั้น โจรเห็นว่าท่านยินดีให้ จึงพายเรือกลับมาเก็บเอาหมอนนั้นไป

อีกเรื่องหนึ่งว่า ครั้งหนึ่งท่านไปเทศน์ที่บ้านทางฝั่งพระนคร (ว่าแถววัดสามปลื้ม) โดยเรือพาย ท่านนั่งกลาง คิษย์ ๒ คนพาย หักท้าย ขากลับมาตามทาง คิษย์ ๒ คนคิดจัดแบ่งเครื่องกัณฑ์เทศน์กัน คนหนึ่งว่า “กองนี้ของเอ็ง กองโน้นของข้า” อีกคนหนึ่งว่า “กองนี้ข้าเอา เอ็งเอากองโน้น” ท่านเอ่ยถามขึ้นว่า “ของฉันกองไหนละจ๊ะ” เมื่อถึงวัดคิษย์ ๒ คนได้ขุ่นเอาเครื่องกัณฑ์เทศน์กันไปหมด ท่านก็มีได้ปนว่าอะไร

คุณธรรมของสมเด็จพระโต อย่างหนึ่งคือ **ขันติ ท่านเป็นผู้หนักแน่นมั่นคง สงบจิตระงับใจ ไม่ยินร้ายเมื่อประสบอารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งความโกรธ** ดังจะนำเรื่องมาเป็นอุทาหรณ์เรื่องหนึ่งว่า

ครั้งหนึ่งมีบ่าวของท่านพระยาคนหนึ่ง บ้านอยู่หลังตลาดบ้านขมิ้น จังหวัดธนบุรี เสพสุราเมึนเมาเข้าไปหาสมเด็จพระโต ถามว่า “นี่หรือคือสมเด็จพระโตที่เขาเลื่องลือกันว่ามีวิชาอาคมขลัง อยากจะลองดีนั้ก” พอพูดขาดคำก็ตรงเข้าชก แต่ท่านหลบทันเสียก่อน แล้วท่านบอกให้บ่าวคนนั้นรีบหนีไปเสีย ด้วยเกรงว่ามีผู้พบเห็นจะถูกจับกุมมีโทษ

ความนั้นได้ทราบถึงท่านพระยาผู้เป็นนาย จึงจัดการลงโทษบ่าวคนนั้น โดยเอาโซ่ล่ามไว้กับขอนไม้ที่สนามหญ้าหน้าบ้าน ท่านทราบเรื่องได้ไปเยี่ยม เอาเงิน ๑ สลึงกับอาหารคาวหวานไปให้ บ่าวคนนั้นทุกวัน ฝ่ายท่านพระยาคิดเห็นว่า การที่สมเด็จพระโตทำดั่งนั้น ชะรอยท่านจะมาขอให้ยกโทษโดยทางอ้อม จึงให้แก่บ่าวนั้น ปล่อยให้เป็นอิสระ

สมเด็จพระโต ทรงคุณธรรมอีกอย่างหนึ่ง คือ **ท่านมีคารวะอ่อนน้อม** กล่าวกันว่าท่านไปพบพระพุทธรูป ท่านจะหลีกห่างราว ๔ ศอก แล้วนั่งลงกราบ ที่สุดไปพบหุ่นพระพุทธรูปท่านก็ทำดั่งนั้น เคยมีผู้ถาม ท่านตอบว่าดินก้อนแรกที่หยิบขึ้นมาปั้นหุ่นก็นับเป็นองค์พระแล้ว เพราะผู้ทำตั้งใจมาแต่เดิมที่จะทำพระพุทธรูปในหนังสือ *บุญญวัตร** ความตอนหนึ่งกล่าวถึงเรื่องสมเด็จพระโตเคารพหุ่นพระพุทธรูป ดังคัดมาลงไว้ต่อไปนี้

“ข้าพเจ้าได้รับบอกกล่าวจากท่านพระครูปลัดลัมพพิพัฒน์สีลาจารย์ (ชม จันทนบุบผา) ฐานานุกรมของ สมเด็จพระพุทธิโชษาจารย์ (ม.ร.ว.เจริญ อิศรางกูร ณ อยุธยา) วัดระฆังฯ ผู้เป็นลุงมาอีกต่อหนึ่ง ท่านเล่าว่า เมื่อครั้งท่านเป็นเด็กอายุราว ๑๕ ปี ได้เป็น

*หนังสือ *บุญญวัตร* นายชุ่ม จันทนบุบผา เบรียญ เรียบเรียง (พิมพ์ชำระด้วยเป็นที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพอุปาสิกาเผื่อน จันทนบุบผา ณ เมรุวัดระฆังฯ วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๙๕)

ศิษย์ของท่านปลัดฤกษ์ คราวหนึ่งไปสวดมนต์ที่บ้านชาวเหนือ (คือบ้านช่างหล่อปัจจุบันนี้) ไปพร้อมกับสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ที่บ้านนั้นเขาเอาหุ่นพระพุทธรูปตั้งผึ้งแดดไว้ห่างทางเดินราว ๒ ศอก เมื่อสมเด็จพระโต เดินผ่านมาในระยะนี้ ท่านก็ยกมือขึ้นประนมเหนือศีรษะ กระทำคารวะ พระและศิษย์ที่ไปด้วยก็กระทำตาม

เมื่อขึ้นบ้านงานและนั่งบนอาสนะเรียบร้อยแล้ว นายเทศ ผู้ช่วยเจ้าภาพซึ่งคุ้นเคยกับสมเด็จพระโต ได้เรียนถามว่า “กระผมสงสัย เพราะไม่เคยเห็นเจ้าคุณสมเด็จพระโต กระทำดังนี้”

ท่านจึงตอบว่า “แต่ก่อนไม่เคยเห็นจริงจ๊ะ แต่วันนี้เป็นเหตุบังเอิญจ๊ะ เพราะฉันเดินผ่านมาในเขตอุปจารของท่านไม่เกิน ๔ ศอก จึงต้องทำดังนี้”

นายเทศจึงเรียนว่า “ยังไม่ยกขึ้นตั้งและยังไม่เบิกพระเนตร จะเป็นพระหรือขอรับ”

ท่านตอบว่า “เป็นจ๊ะ เป็นตั้งแต่ผู้ทำหุ่นยกดินก้อนแรก วางลงบนกระดานแล้วจ๊ะ เพราะผู้ทำตั้งใจให้เป็นองค์พระอยู่แล้ว เรียกอุทเทสิกเจดีย์ยังงี้ละจ๊ะ”

เมื่อสวดมนต์จบแล้ว ขากลับผ่านมาท่านก็กระทำอย่างนั้นอีก รุ่งขึ้นท่านไปฉัน ตอนนั้นท่านเห็นพระตั้งอยู่ไกลออกไปราว ๖ ศอก ต่อจากทางที่ท่านไปเมื่อวาน ท่านไปหยุดยืนอยู่ตรงหน้าพระ และประนมมือพร้อมกับพระที่ไปด้วย ประมาณสัก ๑ นาที แล้วจึงขึ้นไปบนเรือน เมื่อกระทำภักตกิจเสร็จ เจ้าภาพถวายเครื่องสักการะและท่านยถาสัพพีเสร็จแล้ว ท่านก็นำรูปเทียนดอกไม้ที่เจ้าภาพถวายไปสักการบูชาพระที่ขึ้นหุ่นไว้นั้น พร้อมกับพระสงฆ์ที่ตามมาด้วยกัน แล้วจึงกลับวัด”

เล่ากันว่า เมื่อสมเด็จพระฯ ไปพบพระเถรแบกหนังสือคัมภีร์ไปเรียน ท่านจะต้องนั่งประนมมือหรือก้มกายแสดงคารวะพระธรรม แม้ใครจะฉายรูปฉายาลักษณะของท่านในอิริยาบถใดก็ตาม ถ้าในที่นั้นมีหนังสือเทศน์ ท่านจะต้องหยิบขึ้นมาถือประหนึ่งเทศน์เสมอ อีกอย่างหนึ่งถ้าท่านไปพบพระเถรกำลังแสดงธรรม (เทศน์) อยู่ ท่านจะต้องหยุดฟังจนจบ แล้วจึงไปในที่อื่น

ว่าที่ท่านทำดังนี้ ด้วยท่านประสงค์จะประพฤติตามเยี่ยงอย่างพระพุทธรูปเจ้าทรงสถิตธรรมที่พระอนุรุทธ์แสดง ความว่า ครั้งหนึ่งพระพุทธรูปเจ้าเสด็จไปพบพระอนุรุทธ์กำลังแสดงธรรมอยู่ พระองค์ได้ประทับยืนฟังจนจบ เมื่อพระอนุรุทธ์ทราบ จึงทูลขออภัยที่ทำให้ประทับยืนนาน พระองค์ทรงตรัสว่า แม้จะนานกว่านั้นสักเท่าไรก็จะประทับยืน เพราะพระองค์ทรงเคารพในธรรม ดังนี้

อนึ่งว่ากันว่า พระภิกษุจะมีพรรษาอายุมากหรือน้อยก็ตาม เมื่อไปกราบท่าน ท่านก็กราบบ้าง (ไม่ว่าจะกราบท่านกี่ครั้ง ท่านก็กราบตอบเท่านั้นครั้ง) พระอุปัชฌาย์เดช วัดกลางธรรนทร์ จังหวัดสิงห์บุรีว่า ครั้งหนึ่งไปหาเจ้าประคุณสมเด็จพระฯ ที่วัดระฆังฯ เมื่อกราบท่าน ท่านก็กราบตอบ พระอุปัชฌาย์เดชนึกประหลาดใจ จึงกราบเรียนถามว่าทำไมท่านจึงต้องทำดั่งนั้น ท่านตอบว่า ท่านทำตามบาลีพุทธฎีกาที่ว่า วนฺทโก ปฏิวฺทหนฺ ผู้ไหว้ (กราบ) ย่อมได้รับไหว้ (กราบ) ตอบ ดังนี้

ไม่ถือยศศักดิ์

สมเด็จพระฯ เป็นพระเถรที่**ไม่ถือยศศักดิ์** ชอบประพฤติอย่างพระธรรมดาสามีญ (พระลูกวัด) ท่านเคยพูดกับคนอื่นว่า **ยศข้างขุนนางพระจะดีอย่างไร** ท่านจะอย่างไร ท่านก็ทำตามอัธยาศัยของท่าน ไม่ถือความนิยมของผู้อื่นเป็นสำคัญ เป็นต้นว่า ท่านเห็นศิษย์แจวเรือเหนื่อย ท่านก็แจวแทนเสียเอง

มีเรื่องเล่ากันว่า คราวหนึ่งท่านได้รับนิมนต์ไปเฝ้าที่บ้านแขวงจังหวัดนนทบุรี ชากรลับเจ้าภาพได้ให้ข่าว ๒ คนผิวเมียแจวเรือมาส่ง ขณะที่มาตามทางจะเนื่องด้วยเหตุใดไม่ปรากฏ บ่าว ๒ คนนั้นเกิดเป็นปากเสียงเถียงกัน จึงกล่าวถ้อยคำหยาบคายต่างๆ ท่านได้ขอร้องหญิงชาย ๒ คนนั้นให้เลิกทะเลาะวิวาทกัน และให้เขามานั่งในประทุน แล้วท่านได้แจวเรือมาเองจนถึงวัดระฆังฯ

คราวหนึ่งมีผู้อาราธนาท่านไปเจริญพระพุทธมนต์ที่บ้านในสวนตำบลราษฎร์บูรณะ จังหวัดธนบุรี บ้านของเขายู่ในคลองเล็กเข้าไป ท่านไปด้วยเรือสำปั้นกับศิษย์ เวลานั้นน้ำแห้งเข้าคลองไม่ได้ ท่านก็ลงเข็นเรือกับศิษย์ของท่าน

ชาวบ้านเห็นก็ร้องบอกกันว่า “สมเด็จพระเซ็นเรื่อฯ”

ท่านบอกว่า “ฉันไม่ใช่สมเด็จพระดอกจ๊ะ ฉันชื่อขรัวโต สมเด็จพระอยู่ที่วัดระฆังฯ จ๊ะ (หมายถึงว่า พัดยศสมเด็จพระอยู่ที่วัดระฆังฯ)” แล้วชาวบ้านก็ช่วยท่านเซ็นเรื่อไปจนถึงบ้านงาน

ตามปกติสมเด็จพระฯ ท่านพูดจะจำกับคนทุกคน แม้สัตว์ดิรัจฉานท่านก็พูดอย่างนั้น เช่นคราวหนึ่งท่านเดินไปพบสุนัขนอนขวางทางอยู่ ท่านพูดกับสุนัขนั้นว่า “โยมจ๋า ขอฉันไปที่จ๊ะ” แล้วท่านก็ก้มกายเดินหลีกทางไป

มีผู้ถามว่า ทำไมท่านจึงทำดังนั้น ท่านว่า “ฉันรู้ไม่ได้ว่าสุนัขนี้เคยเป็นพระโพธิสัตว์หรือไม่ เพราะในเรื่องชาดกกล่าวว่า ในกาลครั้งหนึ่งพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสุนัข”

ท่านยังแผ่เมตตาไปในสัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ เมื่อพบสัตว์ประสบทุกข์ต้องภัย ท่านก็ช่วยเหลือแก้ไขด้วยการอุณยจิตตั้งเล่ากันว่า

ครั้งหนึ่งท่านเดินทางไปต่างจังหวัด ระหว่างทางได้พบนกติดแร้วอยู่ ท่านจึงแก้บ่วงปล่อยนกนั้นไป แล้วท่านเอาเท้าของท่านสอดเข้าไปในบ่วงนั้น ทำที่เป็นติดแร้ว มีคนมาพบจะช่วยแก้บ่วง ท่านไม่ยอมให้แก้ บอกให้ไปตามเจ้าของแร้วมาก่อน เมื่อเจ้าของแร้วมาบอกอนุญาตให้ท่านปล่อยนกนั้นได้ ท่านจึงแก้บ่วงออกจากเท้า แล้วบอกให้เจ้าของแร้วกรวดน้ำ ท่านนยถาสัพพีเสร็จแล้วท่านจึงออกเดินทางต่อไป ดังนี้

เทศน์เรื่อง ๑๒ นักษัตร

ท่านพระยาผู้หนึ่งเคยนิมนต์พระมาแสดงพระธรรมเทศนาให้ฟังอยู่เนืองๆ ที่บ้านของท่าน วันหนึ่งท่านคิดอยากจะฟังเทศน์ “จตุราริยสัง” จึงใช้บ่าวคนหนึ่งว่า เจ้าจงไปนิมนต์สมเด็จพระมาเทศน์จตุราริยสังสักกัณฑ์หนึ่งในค่ำวันนี้ แต่ท่านไม่ได้เขียนฎีกาบอกชื่ออริยสังให้บ่าวไป บ่าวกักรับคำสั่งไปนิมนต์สมเด็จพระมาเทศน์ว่า เจ้าคุณที่บ้านให้อาราธนาไปแสดงธรรมที่บ้านค่ำวันนี้ สมเด็จพระฯ จึงถามว่า ท่านจะให้เทศน์เรื่องอะไร บ่าวลืมนึกชื่ออริยสังเสีย จำไม่ได้นึกคะเนได้แต่ว่า “๑๒ นักษัตร” จึงกราบเรียนว่า “๑๒ นักษัตรขอรับผม” แล้วก็กราบลา

ฝ่ายสมเด็จพระฯ ก็คิดว่า เห็นพระยาจะให้เทศน์อริยสัง แต่บ่าวลืมนึกชื่อไป จึงมาบอกว่า ๑๒ นักษัตร พอถึงเวลาค่ำท่านก็มีลูกศิษย์ตามไป เข้าไปแสดงธรรมเทศนาที่บ้านท่านพระยาผู้นั้น มีพวกอุบาสกอุบาสิกามาคอยฟังอยู่ด้วยกันมาก

สมเด็จพระฯ จึงขึ้นธรรมมาสน์ ให้ศิlobอกพุทธศักราช และตั้งนะโม ๓ หน จบแล้วจึงว่าจถณณียบท ๑๒ นักษัตราว่า “มุสิโก อุตโม พยคโฆ สโส นาโค สปิโป อสโส เอฟโก มกุกุโฆ กุกุกุโฆ สุนโซ สุกโร”

แล้วแปลเป็นภาษาไทยว่า “มุสิโก หนู อุตโม วัผู้ พยคโฆ เสือ สโส กระต่าย นาโค งูใหญ่ สปิโป งูเล็ก อสโส ม้า เอฟโก เพะ มกุกุโฆ ลิง กุกุกุโฆ ไก่ สุนโซ สุนข สุกโร สุกโร”

ฝ่ายท่านเจ้าพระยาเจ้าของกัณท์กับพวกทนายทนายิกาก็มีความสงสัยว่า ทำไมเจ้าประคุณสมเด็จพระฯ จึงมาเทศน์ ๑๒ นักษัตรา ดังนี้เล่า สงสัยว่าบ่าวที่ไปนิมนต์ท่านเรียกชื่ออริยสังฆิตไปกระมัง ท่านพระยาจึงเรียกบ่าวคนนั้นเข้ามาถามว่า เจ้าไปนิมนต์เจ้าประคุณสมเด็จพระฯ เทศน์เรื่องอะไร บ่าวก็กราบเรียนว่า นิมนต์เทศน์เรื่อง ๑๒ นักษัตรา ขอรับกระหม่อม ท่านพระยาจึงว่านั่นอะไรเล่า เจ้าลืมชื่ออริยสังฆิตไปเสียแล้ว ไปคว้าเอา ๑๒ นักษัตราเข้า ท่านจึงมาเทศน์ตามเจ้านิมนต์นั้นซี

ฝ่ายสมเด็จพระฯ เป็นผู้ฉลาดเทศน์ ท่านจึงอธิบายบรรยายหน้าธรรมาส์ว่า “อาตมภาพก็นึกอยู่แล้วว่า ผู้ไปนิมนต์จะลืมชื่ออริยสังฆิต ไปบอกว่าท่านให้นิมนต์เทศน์ ๑๒ นักษัตรา อาตมภาพก็เห็นว่า ๑๒ นักษัตรา นี้ ถือเป็นต้นทางของอริยสังฆิตแท้ทีเดียว ยากที่บุคคลจะได้ฟังธรรมเทศนาเรื่อง ๑๒ นักษัตราสักครั้งสักหนเทศน์ที่ไหนๆ ก็มีแต่เทศน์อริยสังฆิตทั้งนั้น ไม่มีใครจะเทศน์ ๑๒ นักษัตราสู้กันฟังเลย ครั้งนี้เป็นบุญลาภของมหาบพิตรเป็นมหัศจรรย์ เทพเจ้าผู้รักษาพระพุทธานุศาสนาก็ได้ดลบันดาลให้ผู้รับใช้เคลิบเคลิ้มไปให้บอกว่าเทศน์ ๑๒ นักษัตราดังนี้ อาตมภาพก็มาเทศน์ตามผู้นิมนต์ เพื่อจะให้สาธุชนแลมหาบพิตรเจ้าของกัณท์ได้ฟังธรรมเทศนาเรื่อง ๑๒ นักษัตรา อันเป็นต้นทางของอริยสังฆิตทั้ง ๔ จะได้ธรรมสวนานิสงัลอันล้ำเลิศ ซึ่งจะได้ให้ก่อเกิดปัจเจกชนญาณในอริยสังฆิตทั้ง ๔ ....

สมเด็จพระพุทธานุเจ้าของเรา ผู้เป็นพระสัพพัญญู ตรัสรู้แจ้งในธรรมทั้งปวง พระองค์ทรงแสดงธรรมจริงแท้ ๔ ประการไว้ ให้แก่สัตว์ทั้งหลาย คือ

๑. ความทุกข์มีจริง
๒. สิ่งให้เกิดทุกข์มีจริง
๓. ธรรมที่เป็นความดับทุกข์มีจริง
๔. ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์มีจริง

นี้แลเรียกว่า อริยสัจ ๔ คือ ความจริง ๔ ประการ ซึ่งความจริง ๔ อย่างนี้เป็นของพระอริยเจ้า ต้องเป็นพระอริยเจ้าจึงจะเห็นจริง คือเห็นว่า ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ซึ่งสัตว์เวียนว่ายทนรับความลำบากอยู่ในวัฏสงสารนั้น ให้เกิดความทุกข์จริง

ตัณหาคือความดิ้นรนทะยานอยากของสัตว์นั้นก่อให้เกิดความทุกข์จริง

พระอมตมทานิพพาน ไม่มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นความดับสนิทแห่งทุกข์มีจริง

ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์มีจริง

พระอริยะมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ย่อมเห็นแจ้งประจักษ์ในธรรม ๔ อย่างดังนี้ แลสั่งสอนสัตว์ให้รู้ความจริง เพื่อจะให้ละตัณหา เข้าถึงความสุขที่แท้จริง

แต่ฝ่ายปุถุชนนั้นเห็นจริงบ้างแต่เล็กน้อย ไม่เห็นความจริงแจ้งประจักษ์เหมือนอย่างพระอริยเจ้าทั้งปวง พวกปุถุชนเห็นกลับกันไปว่า เกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิดก็ดี ไม่เป็นทุกข์อะไรนัก บ้างก็ว่าเจ็บก็เจ็บ สนุกก็สนุก ทุกข์ก็ทุกข์ สุขก็สุข จะกลัวทุกข์ทำไม

บ้างว่าถ้าตายแล้วเกิดใหม่ ได้เกิดที่ดีๆ เป็นท้าวพระยามหาเศรษฐีมั่งมีทรัพย์สมบัติมากมายแล้ว ก็หากกลัวทุกข์อะไรไม่ขอแต่อย่าให้ยากจนเท่านั้น

บ้างว่าถ้าตายแล้วไปเกิดในสวรรค์ ได้เสวยทิพยสมบัติ มีนางฟ้าขับพันแวดล้อมเป็นบริวาร เป็นสุขสำราญชั่วนอกชั้นใจดังนั้นแล้ว ถึงจะตายบ่อยๆ เกิดบ่อยๆ ก็ไม่กลัวทุกข์กลัวร้อนอะไร

บ้างก็ว่าถ้าไปอมตมทานิพพาน ไปนอนเป็นสุขอยู่นมมานแต่ผู้เดียว ไม่มีคู่แข่งเรียงหมอนจะนอนด้วยแล้ว เขาก็ไม่อยากจะไป เขาเห็นว่าอยู่เพียงเมืองมนุษย์กับเมืองสวรรค์เท่านั้นดีกว่า เขาหาอยากไปหาสุขในนิพพานไม่ พวกปุถุชนที่เป็นโลกียชนย่อมเห็นไปดังนี้

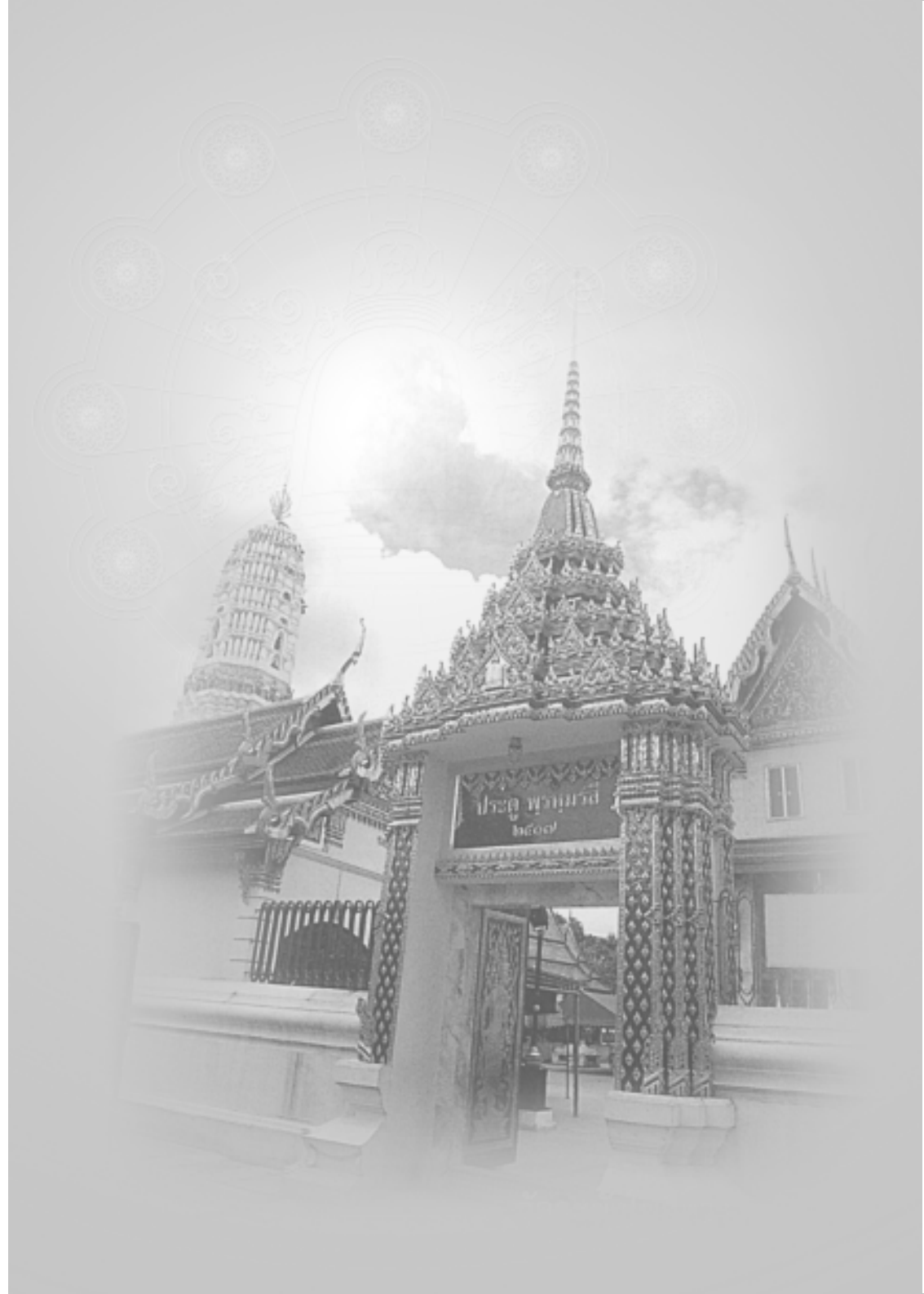
นี้แลการฟังเทศน์อริยสัจ จะให้รู้ความจริง แลเห็นธรรมที่ดับทุกข์เป็นสุขจริงของพระอริยเจ้าทั้ง ๔ อย่างนั้น ก็ควรฟังเทศน์เรื่อง ๑๒ นักชัตรเสียก่อน จะได้เห็นว่ วัน คีน เดือน ปี ซึ่งเป็นอายุของเราย่อมล่วงไปทุกวัน ทุกเวลา ประเดี๋ยวก็เกิด ประเดี๋ยวก็แก่ ประเดี๋ยวก็เจ็บ ประเดี๋ยวก็ตาย เราเวียนวนทนทุกข์อยู่ด้วยความลำบาก ๔ อย่างนี้แลไม่รู้สิ้นรู้สุด เมื่อเราสลัดใจเบื่อหน่ายต่อความเกิด แก่ เจ็บ ตายในโลกแล้ว เราก็ควรรีบเร่งก่อสร้างบุญกุศลจนกว่าจะได้มีบารมีแก่กล้า จะมีความสุขในสรวงสวรรค์แลความสุขในอมตมทานิพพานในภายหน้า ซึ่ง

ไม่มีความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นสุขเที่ยงแท้ถาวรอย่างเดียว ไม่มีทุกข์มาเจือปนเลย

แลเรื่อง ๑๒ นักษัตร คือ ดาวชื่อเดือน ๑๒ เดือน และ ดาวชื่อปี ๑๒ ปี แลดาวชื่อวันทั้ง ๗ วันนี้ เป็นที่นับอายุของเรา ไม่ให้เราประมาท แลให้คิดพิจารณาเห็นความจริงในอริยสัจทั้ง ๔ ที่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงสั่งสอนเราไว้ ให้รู้ตามนั้นทีเดียว

สาธุชนทั้งหลายผู้มาได้ฟังพระธรรมเทศนาเรื่อง ๑๒ นักษัตร กับอริยสัจ ๔ ด้วยในเวลานี้ ไม่ควรจะโทมนัสเสียใจต่อผู้ไปนิมนต์ ควรจะชื่นชมโสมนัสต่อผู้รับใช้ไปนิมนต์อาตมภาพมาเทศน์ด้วย ถ้าไม่ได้อาศัยผู้นิมนต์เป็นต้นเป็นเหตุตั้งนี้แล้ว ที่ไหนจะได้ฟัง ธรรมเทศนาเรื่อง ๑๒ นักษัตรเล่า ควรจะโมทนาสาธุการอวยพร แก่ผู้ไปนิมนต์จงมาก เอวังก็มีด้วยประการฉะนี้”

ฝ่ายท่านพระยาเจ้าของกัณฑ์กับสัปบุรุษหายกทั้งปวงได้ฟัง ธรรมเทศนาเรื่อง ๑๒ นักษัตร กับอริยสัจทั้ง ๔ ของสมเด็จพระเจ้าแล้ว ต่างก็ชื่นชมยินดีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส บ้างก็ยิ้มน้อยยิ้มใหญ่ ท่านพระยาเจ้าของกัณฑ์จึงว่า “ข้าขอบใจเจ้าคนไปนิมนต์ ขอให้ เจ้าได้บุญมากๆ ด้วยกันเถิด”

เพ ชี ญ ห ั น ้า น ัก ป ร า ช ญ ์

ที่บ้านสมเด็จพระยามหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง) หรือ สมเด็จพระประสาธน์ มีการประชุมนักปราชญ์ทุกชาติ ทุกภาษา ล้วนเป็น
ตัวสำคัญๆ รอบรู้การศาสนาของชาตินั้น

สมเด็จพระเจ้าพระยาฯ ให้ทนายอาราธนาสมเด็จพระพุฒาจารย์
(โต) ไปแสดงเผยแผ่ความรู้ในสิ่งที่ถูกต้องที่ชอบด้วยกาลโลกการธรรม
ในพุทธศาสนา

สมเด็จพระพุฒาจารย์ฯ ยินคำอาราธนา จึงรับว่า

“ฉันยินดีแสดงนัก”

ทนายกลับไปกราบเรียนสมเด็จพระประสาธน์ว่า

“สมเด็จพระเจ้าฯ ที่วัดรับแสดงแล้ว ในเรื่องแสดงให้รู้ความผิดถูก
ทั้งปวงได้”

ถึงวันกำหนด สมเด็จพระเจ้าฯ ก็ไปถึง

นักปราชญ์ทั้งหลายยอมให้นักปราชญ์ของไทย ออกความ
ก่อนในที่ประชุมปราชญ์ และขุนนางทั้งปวงก็มาประชุมฟังด้วย

สมเด็จพระประสาธน์จึงอาราธนาสมเด็จพระเจ้าฯ ขึ้นบัลลังก์ แล้ว
นิมนต์ให้สำแดงทีเดียว

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ก็ออกจาลำแดงขึ้นว่า “พิจารณา
มหาพิจารณา พิจารณา มหาพิจารณา พิจารณา มหาพิจารณา
พิจารณา มหาพิจารณา พิจารณา มหาพิจารณา พิจารณา มหา
พิจารณา พิจารณา...” พึมพำทุ่มๆ ครางๆ ไปเท่านั้นนาน กล่าว
พึมพำสองคำเท่านั้นสักชั่วโมงหนึ่ง

สมเด็จพระประสาธน์ลุกขึ้นจี้ตะโพกสมเด็จพระเจ้าฯ ที่วัดแล้ว
กระซิบเตือนว่า ขยายคำอื่นให้ฟังบ้าง สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต)
ก็เปล่งเสียงดังขึ้นกว่าเดิมอีกชั้นหนึ่ง ขึ้นเสียงว่า “พิจารณา มหา
พิจารณา พิจารณา มหาพิจารณา พิจารณา มหาพิจารณา มหาพิจารณา
พิจารณา มหาพิจารณา พิจารณา มหาพิจารณา พิจารณา...”
ว่าอยู่นานสักชั่วโมงอีก

ถวายเป็นอติเรก

ครั้น**สมเด็จพระวันรัต (เซ่ง)** ถึงมรณภาพแล้ว **พระเทพกวี (โต)** ต้องเป็นใหญ่หนึ่งหน้า ครั้งหนึ่งเมื่อมีกิจการฉลองสวดมนต์ในพระบรมมหาราชวัง พระเทพกวี (โต) เป็นผู้ชักนำพระราชอาคันตุกะ อ่อนๆ ลงมา สวดเสร็จแล้วถวายพระรับสัพพีแล้วสวดคาถาโมทนาจบแล้ว พระเทพกวี (โต) จึงถวายอติเรกขึ้นองค์เดียวว่า

“อติเรกวาสสตี ชิวตุ อติเรกวาสสตี ชิวตุ อติเรกวาสสตี ชิวตุ
ที่ขมายุโก โหตุ อโรโค โหตุ สุขิตโต โหตุ มหาราช สิททิกิจจัม
สิททิกัมม สิทธิลาโก ชโยนิจจัม มหาราชสส ภวตุ สพพทา ขอ
ถวายพระพร”

สมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงโปรดมาก รับสั่งถามว่า

“แก้ตัดตัดเติมจะได้บ้างไหม”

พระเทพกวี (โต) ถวายพระพรว่า อาตมาภาพได้เปยยาล ไว้ในต้วบหคากลสำหรับสมเด็จพระบรมพิตรพระราชสมภารเจ้าได้ทรงตรอกลงตามพระบรมราชอัชยาคัยแล้ว สมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงตรอกซ้ำลงตรงที่ขมายุโกบริกษัตหนึ่ง ทรงตรอกลงที่หน้าคัพพ์มหาราชสส เป็นปรเมนุทรมหาราชวรสส นอกนั้นคงไว้ตามคำพระเทพกวี (โต) ทุกคำ แล้วตราพระราชบัญญัติประกาศไปทุกๆ พระอาราม ให้เป็นขนบธรรมเนียมต้องให้พระราชอาคันตุกะหนึ่งหน้าถวายคาถาอติเรกนี้ก่อน จึงรับภวตุสัพพี จึงถวายพระพรลาออกจากพระที่นั่งได้ ตลอดจนการพระเมรุ การถวายพระกฐินทานตามพระอารามหลวงต้องมีพระราชอาคันตุกะถวายอติเรกนี้ทุกคราวพระราชดำเนิน จึงเป็นราชประเพณีสืบมาจนทุกวันนี้แล

วิธีสอนคน

วันหนึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เดินผ่านไปยังวัดชนะสงคราม ท่านได้ยืน พระสวดตลกคะนองกันอยู่อีกในวัด ฟังแล้วรู้สึกสลดใจ “ทำไม พระจึงทำอย่างนี้ได้หนอ?”

จะเดินเข้าไปว่าท่านที่หันใดเลยก็ไม่ได้ จึงค่อยๆ เดินเข้าไป พอไปถึงก็ทรุดตัวลงนั่งยอง แล้วประนมมือขึ้นว่า

“สาธุ สาธุ สาธุ”

โดยไม่ต้องพูดอะไรออกมาเลย แล้วท่านก็ลุกขึ้นเดินจากไป ปลอ่ยกให้พระเหล่านั้นและญาติโยมที่นั่งฟังตะลึงงันกันไปหมด

ความสังเวชใจเกิดขึ้นในท่ามกลางประชุมชน โดยเฉพาะ พระเหล่านั้นเกิดความละอายเป็นอย่างยิ่ง ไม่อาจอยู่มองหน้าผู้คน บ้างก็ลี้กไป ที่ไม่ลี้กก็เลิกสวดตลกคะนองอีกโดยเด็ดขาด กลับตัว ประพฤติปฏิบัติกันเสียใหม่

ขอฝากด้วย

ครั้งหนึ่งพระวัดระฆังเดินด่าทำร้ายกันอีกคู่ พระเทพกวี (โต) ท่านเอกเขนกนั่งอยู่นอกกุฏิท่าน ท่านแลเห็นเข้า ทั้งได้ยืน พระทะเลาะกันด้วย จึงลุกเข้าไปในกุฏิจัดดอกไม้ธูปเทียนใส่พาน รีบเดินเข้าไปในระหว่างคู่วิวาท ทรุดองค์ลงนั่งคุกเข่าเข้าไปถวาย ดอกไม้ธูปเทียนพระคู่นั้น แล้วอ้อนวอนฝากตัวว่า

“พ่อเจ้าประคุณ! พ่อจงคุ้มฉันด้วย ฉันฝากตัวกับพ่อด้วย ฉันเห็นจริงแล้วว่า พ่อเก่งเหลือเกิน เก่งพอได้ เก่งแท้แท้ พ่อ เจ้าประคุณ ลูกฝากตัวด้วย”

พระคู่นั้นเลยเลิกทะเลาะกัน มาคุกเข่ากราบพระเทพกวี (โต) พระเทพกวีก็คุกเข่ากราบตอบพระ หมอบกราบกันอยู่นั้นนาน

พระเตเตตะกร้อ

วันหนึ่งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เสด็จผ่านหลังโบสถ์ เห็นพระกำลังเตเตตะกร้อกันอย่างสนุกสนาน

นายทศซึ่งเดินไปกับท่านด้วย รู้สึกแปลกใจที่ท่านไม่ว่าอะไร ทั้งๆ ที่การเตเตตะกร้อมันผิดพระวินัย จึงถามท่านไปว่า “ทำไมไม่ห้ามพระเตเตตะกร้อ”

“ถึงเวลาเขาก็เลิกเอง ถ้าไม่ถึงเวลาเขาเลิก เราไปห้ามเขา เขาก็ไม่เลิก” ท่านตอบนายทศอย่างนั้น จะเลิกไม่เลิกมันอยู่ที่ใจของเขา

ต่อมาพระกลุ่มนั้นได้ใจ คิดว่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ไม่ว่างอะไร จึงเล่นเตเตตะกร้อกันอีก แต่คราวนี้ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ท่านไม่ปล่อยให้เหมือนคราวก่อน ท่านให้เด็กไปเรียกพระเหล่านั้นมา แล้วให้เด็กยกน้ำร้อนน้ำชาและน้ำตาลทรายมาถวาย

ลัทธิสมเด็จฯ ได้ถามขึ้นว่า

“นี่คุณ! ตะกร้อนี้หัดกันนานไหม?”

พวกพระต่างมองตากัน รู้สึกอาการชักจะไม่ค่อยดี ไม่รู้ว่าสมเด็จฯ จะเล่นไม่ไหน ได้แต่นั่งทำตาปริบๆ

“ลูกไหนเตเตยากกว่ากัน ลูกข้างลูกหลังนะ?” สมเด็จฯ หยอดเข้าไปอีก พระเหล่านั้นไม่พูดอะไร หน้าถอดสี รู้สึกละลายจนอยากจะแทรกแผ่นดินหนีเสียให้ได้

โดยปกติ สมเด็จฯ ท่านไม่ค่อยได้ว่ากล่าวอยู่แล้ว ท่านไม่เคยปากเปียกปากแฉะอย่างพระเจ้าอาวาสต่างๆ ไป นานๆ ครั้งจะว่ากล่าวกันที ยิ่งท่านไม่ค่อยได้ว่ากล่าวตักเตือน ยิ่งทำให้ละลายอย่างมาก

ปรากฏว่า ต่อมาพระวัดระฆังเล็กเตเตตะกร้อกันอย่างเด็ดขาด

๑๐

รู้ จัก ย อ ม

พระสองรูปทะเลาะกันขึ้นรุนแรง จนถึงเลือดตกยางออก เพราะมีการใช้กำลังตีศีรษะกันจนหัวแตก พระที่ถูกต้องนั้นไปฟ้อง สมเด็จพระเจ้าว่าพระรูปหนึ่งตีท่านจนศีรษะแตก อยากให้สมเด็จพระเจ้า เป็นผู้ปกครองลงโทษ แต่สมเด็จพระเจ้า ท่านกลับพูดว่า “ก็คุณตีเขาก่อนนี่”

พระรูปหนึ่งง ได้เรียนว่า ผมไม่ได้ตีเขาก่อน เขาตีผมก่อน ต่างหาก แต่สมเด็จพระเจ้า ก็ยังยืนกรานอยู่เช่นเดิม ทำให้พระลูกวัดรูปนั้นไม่พอใจมาก คิดว่าสมเด็จพระเจ้า ไม่ยุติธรรม ตัดสินผิดไปจากหลักความเที่ยงธรรม จึงไปฟ้อง**ท่านสมเด็จพระวันรัต (เซ่ง)** แห่ง วัดอรุณา สมเด็จพระเจ้า เซ่ง ท่านได้ถามสมเด็จพระเจ้า ว่าท่านรู้ได้อย่างไรว่าพระรูปนี้ตีพระรูปนั้นก่อน

สมเด็จพระเจ้า ท่านตอบว่า “รู้ได้ตามพุทธฎีกาที่ว่า เหวไม่ระงับ เพราะการจองเวร เหวต่อเวรมันตอบแทนกัน”

สมเด็จพระเจ้า เซ่ง ได้ยินดังนั้น ก็จนด้วยเกล้า และเห็นด้วยกับ สมเด็จพระเจ้า จึงให้จัดการระงับเหตุอภิกกรรมไปให้เสร็จสิ้น

สมเด็จพระเจ้า ท่านสั่งสอนพระทั้งสองรูปนั้นมิให้จองเวรกัน แล้วให้เงินทำขวัญแก่พระที่ถูกต้อง แล้วท่านกล่าวว่า

“ท่านทั้งสองไม่ผิด ฉันเป็นผู้ผิดเอง เพราะฉันปกครองไม่ดี”

แสดงถึงน้ำใจของท่านที่มีต่อพระลูกวัดนั้นมากด้วยเมตตา แทนที่ท่านจะโทษพระที่ตีเขา ท่านกลับมาโทษตัวเอง น้ำใจเมตตาปราณีนั้นมีมากเหลือประมาณ

ธรรมะจากหมา

อันที่จริงธรรมะนั้นมีอยู่ในทุกหนทุกแห่ง ทุกสิ่งทุกอย่างเราสามารถหยิบมาเป็นข้อธรรมให้ขบคิดได้เสมอ ถ้าเรารู้จักขุกคิด รู้จักสะกิดใจตัวเองให้ตื่นตัวอยู่เสมอ ตัวอย่างกิริยาอาการของหมา สมเด็จพระท่านยังเอามาเป็นคำสอนได้ มีเรื่องเล่าว่า

มีพระสองรูปทะเลาะกัน แล้วเกิดความไม่สบายใจมาก พระรูปหนึ่งได้ไปหาสมเด็จพระ ด้วยหวังจะได้รับคำสอนที่นำความสบายอกสบายใจมาให้

พระรูปนั้นได้กราบเรียนต่อสมเด็จพระ ว่า

“หมูนี่เกล้ากระผมไม่มีใครจะสบายใจเลย ทำอย่างไรจึงจะได้สบายใจบ้าง?”

สมเด็จพระท่านบอกว่า “อยากจะสบายก็ให้ทำอย่างหมาลิธรรมดาหมาเมื่อกัดกันขึ้นมาแล้ว ถ้าหมาตัวหนึ่งทำแพ้แล้วนอนหงายเสีย เจ้าตัวชนะก็ขึ้นคร่อมอยู่ข้างบนแล้วคำรามทำอำนาจ เจ้าตัวข้างล่างนั้น บางทีมันก็แหนบกัดเอาได้บ้างเสียอีก ไปทำอย่างนั้นลิจ๊ะ”

นี่เป็นธรรมะง่ายๆ ที่เราน่าจะนำมาปฏิบัติกันในชีวิตประจำวัน คือ รู้จักแพ้เสียบ้าง

๑๒

รูป ๓ ดอก เจาะกระดาษ ๓ รู

ครั้งหนึ่ง ในงานสวดพระอภิธรรม พระที่นั่งสวดเห็น **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ** เสด็จมา ก็เกรงพระบรมเดชา-
นุภาพ จึงหนีเข้าไปแอบเสียบ พระองค์ทรงกริ้ว รับสั่งให้จับสึก
โดยได้มีลายพระหัตถ์ (จดหมาย) ให้สมเด็จพระเจ้าฯ ก่อน

สมเด็จพระเจ้าฯ อ่านแล้ว เห็นว่าพระองค์จะเอาแต่กริ้ว จะทำไม
ถูกเพราะลูแก่โทสะ

ท่านจึงจุดธูปขึ้น ๓ ดอก แล้วจี้กระดาษเป็น ๓ รู ส่งกลับไป
ถวาย

พระองค์ทอดพระเนตรเห็นแล้ว รับสั่งกับผู้ใกล้ชิดว่า “อ้อ!
ท่านให้เราดับราคะ โทสะ โมหะ อันเป็นไฟ ๓ กอง งดที งดที
เอาเถอะ ถวายท่าน”

๑๓

อายุพระพุทธรูป

พระนั้นจะต้องแสดงอาบัติทุกวัน หลังจากฉันอาหารเช้าเสร็จ
แล้วไปทำวัตรเช้ากันในโบสถ์ แต่ก่อนที่จะทำวัตรกันนั้นจะมีการ
แสดงอาบัติ เพื่อทำความบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้นก่อนที่จะสวดมนต์ต่อไป

ในพระอุโบสถหรือในโบสถ์นั้น จะมีพระพุทธรูปประดิษฐาน
อยู่สำหรับเป็นที่เคารพสักการะ บางแห่งจะมีม่านบังพระพักตร์
พระประธาน

เคยมีผู้ถามเสด็จฯ ถึงม่านนี้ว่ามีไว้ทำไม

สมเด็จพระเจ้าฯ ตอบว่า มีไว้สำหรับพระสงฆ์เวลาลงพระอุโบสถ
จะแสดงอาบัติกัน นัยว่าจะได้ไม่อายพระประธาน เวลาจะแสดง
อาบัตินั้นสภาพความผิดก็ปิดม่านเสีย พระพุทธรูปก็จะได้ไม่เห็น

ขายผ้าเอาหน้ารอด

ครั้งหนึ่ง **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ** ได้ทรงมีพระราชดำริให้วัดต่างๆ แถบริมน้ำเจ้าพระยาและแถวปากคลองต่างๆ จัดการตกแต่งเรือเข้าประกวดทุกวัด โดยแต่ละวัดต้องนำเรือที่ตกแต่งไว้สวยงามแล้วจอดไว้ที่ท่าหน้า เพื่อที่พระองค์จะได้เสด็จทอดพระเนตร และทรงตัดสินรางวัลให้

เมื่อมีพระราชดำรินี้เช่นนี้ ทุกวัดก็ต่างกุลีกุจอตกแต่งประดับประดาเรืออย่างสวยงามวิจิตรตระการตา ต่างฝ่ายต่างก็หวังที่จะชนะการประกวด

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เสด็จทอดพระเนตรเรือต่างๆ โดยเริ่มต้นจากท่าราชวรดิษฐ์ ล่องไปเรื่อยๆ ทรงทอดพระเนตรอย่างสำราญราชนฤทัย แต่ครั้นพอผ่านมาทางหน้าวัดของสมเด็จพระเจ้าก็ตกพระทัยเป็นอย่างยิ่ง เพราะเรือที่จอดอยู่หน้าวัดของสมเด็จพระเจ้าไม่ใช่เรือที่ประดับประดาสิ่งสวยงามอะไร เป็นเรือลำป็นเล็กๆ เก๋ามาก

ไม่ผูกงอเกือบบัง หาสภาพดีไม่ได้ มีสามเณรพายอยู่ตรงหัวเรือและท้ายเรือ กลางลำเรือมีลิงผูกไว้กับหลักตัวหนึ่งและมีกระดาดขึงเขียนผูกไว้กับคอลิง ข้อความบนกระดาดนั้นตัวใหญ่ชัดเจน มีใจความว่า “ขายผ้าเอาหน้ารอด”

การทำเช่นนี้ของสมเด็จพระเจ้าฯ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงทราบความหมาย ในวันรุ่งขึ้นจึงให้มหาดเล็กไปสอบถาม

สมเด็จพระเจ้าฯ ได้อธิบายให้มหาดเล็กผู้นั้นทราบว่า พระเป็นสมณะย่อมมหาสมบัติได้ยาก นอกจากจะมีผู้มีจิตศรัทธานำมาถวายเท่านั้น ซึ่งของที่ได้รับก็มีแต่เครื่องบริโภคอุปโภค ย่อมไม่มีทุนทรัพย์หรือสิ่งใดที่จะนำมาแลกเปลี่ยนหาซื้อสิ่งต่างๆ นำมาประดับประดาเรือให้สวยงามได้ ถ้าจะทำอย่างนั้นได้ ก็มีแต่จะต้องเอาผ้าจิวไปขาย ถึงจะมีเงินมาเป็นทุนซื้อสิ่งของมาประดับเรือได้ จำยอมขายผ้าเอาหน้ารอดไว้ก่อน ทำอย่างนั้นไม่ได้ เพราะต้องเอาไว้ใช้หมั่นล้างขารกันร้อนหนาวก่อน

การสอนเป็นปริศนาเช่นนี้ของสมเด็จพระเจ้าฯ เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประจักษ์แจ้งแล้ว ก็ไม่ทรงทำเช่นนั้นอีกเลย

วัดใหม่ยายแพง

มีหญิงคนหนึ่งชื่อแพง (แต่มักเรียกกันว่า ยายแพง) มีอาชีพเป็นหัวหน้าคุมช่างหญิงโสเภณี ร่ำรวยเงินทองมาก ได้สร้างวัดขึ้นไว้ที่ตำบลป้อมปราบศัตรูพ่าย จังหวัดพระนคร เรียกกันว่า **“วัดใหม่ยายแพง”** (ภายหลังเปลี่ยนนามว่า วัดคณิกาผล)

เมื่อสร้างวัดเสร็จ ยายแพงได้จัดให้มีการฉลอง นิมนต์สมเด็จฯ ไปเทศน์บอกอานิสงส์ ตอนหนึ่งท่านว่า ยายแพงสร้างวัดครั้งนี้ได้ผลอานิสงส์บกพร่องไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะเงินที่สร้างวัดเป็นเงินที่เกิดจากน้ำพักน้ำแรงของคนอื่นที่ไม่ชอบด้วยธรรมเนียม ถ้าเปรียบอานิสงส์ด้วยเงินเหรียญบาท ยายแพงก็ได้ไม่เต็มบาท จะได้สักสลึงเฟื้อง (ราว ๓๗ สตางค์) เท่านั้น ท่านว่า **“นี่ว่าอย่างเกรงใจกันนะ”** ตรงนี้คนฟังเห็นขบขันต่างหัวเราะกันใหญ่ ยายแพงเคืองมาก แต่ภายหลังเมื่อตรองเห็นจริงตามที่สมเด็จฯ เทศน์ ยายแพงก็หายเคือง

รับจ้างเทศน์

มีหญิงหม้ายคนหนึ่ง อยู่ตำบลบ้านช่างหล่อ จังหวัดธนบุรี ได้นิมนต์สมเด็จฯ ไปเทศน์ที่บ้าน ก่อนแต่จะเทศน์ หญิงนั้นได้เอาเงินมาติดกันต์เทศน์ ๑๐๐ บาท พร้อมกราบเรียนว่า **“ขอให้พระเดชพระคุณเทศน์ให้เพราะๆ สักหน่อยนะเจ้าคะ วันนี้ดิฉันมีศรัทธาติดกันต์เทศน์ ๑๐๐ บาท”**

พอได้เวลา สมเด็จฯ ก็ขึ้นธรรมาสัน ให้ศิlobกักราชตั้งนมแล้ว **“พุทัง ัมมัง สังฆัง”** ลงเอวังก็มี ว่า ยถาสัพพี แล้วลงจากธรรมาสัน หญิงคนนั้นขัดเคืองมาก แต่ไม่รู้จะว่าอย่างไร ได้แต่ยืนอยู่ในใจว่า **“เทศน์อะไรฟังไม่รู้เรื่องรู้ราว เสียแรงติดกันต์เทศน์ตั้ง ๑๐๐ บาท”**

ครั้นวันรุ่งขึ้น สมเด็จฯ ได้ไปเทศน์ที่บ้านนั้นอีก โดยมีได้ถูกนิมนต์ ก่อนเทศน์ท่านได้บอกหญิงนั้นว่า **“เมื่อวานนี้ฉันรับจ้างเทศน์จ๊ะ วันนี้ฉันจะมาให้ธรรมเป็นทานนะจ๊ะ”** แล้วท่านก็เทศน์ต่อไปจนจบกันต์ วันนั้นท่านเทศน์แจ่มแจ้งไพเราะจับใจคนฟังมาก

๑๗

ศรัทธาหัวเต่า

มีคหบดีคนหนึ่งบ้านอยู่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ประสงค์จะให้มีเทศน์มัทรีที่บ้าน จึงเข้าไปหาสมเด็จฯ ขอให้ท่านนิมนต์พระเทศน์ให้องค์หนึ่ง (คหบดีคนนั้นไม่ทราบว่สมเด็จฯ เทศน์มัทรีได้) ครั้นถึงวันกำหนดท่านไปเสียเอง ไม่ได้นิมนต์พระองค์หนึ่งองค์ใดไป

ฝ่ายคหบดีคิดเห็นว่า ท่านเป็นพระผู้ใหญ่คงจะเทศน์เป็นธรรมวัตร จึงให้แบ่งเครื่องกัณฑ์ที่เตรียมไว้ออกเสียครึ่งหนึ่ง ด้วยหมายว่าจะนิมนต์พระองค์อื่นมาเทศน์ในวันต่อไป ครั้นได้ฟังสมเด็จฯ เทศน์ทำนองไพเราะจับใจ เกิดเลื่อมใสศรัทธามาก จึงให้เอาสิ่งของที่แบ่งไว้วันนั้นมาติดกัณฑ์เทศน์อีก เมื่อเทศน์จบแล้ว ท่านสอนคหบดีผู้นั้นว่า

“เมื่อจะทำบุญทำกุศลอันใด ต้องมีศรัทธามั่นคงเป็นอจลัสัทธา อย่่าให้เป็นศรัทธาหัวเต่า” แล้วบอกให้เอาเครื่องกัณฑ์เทศน์ทั้งหมดไปถวายพระองค์อื่นต่อไป

๑๘

เบ็ดเตล็ด

มีชายผู้หนึ่งนิมนต์สมเด็จฯ ไปเทศน์ ท่านถามว่าบ้านอยู่ที่ไหน ชายผู้นั้นกราบเรียนว่า บ้านอยู่ริมคลอง มีกองมะพร้าวอยู่หน้าบ้าน ถึงวันนั้นท่านไปพบมะพร้าวกองอยู่ริมน้ำตรงไหน ท่านก็ขึ้นไปนั่งเทศน์แล้วก็กลับ

บางครั้งสมเด็จฯ รับนิมนต์เทศน์ในวันหนึ่งหลายกัณฑ์ ถึงวันกำหนดท่านก็ไปเทศน์ตามลำดับบ้านที่นิมนต์ก่อนและหลัง ถึงบ้านสุดท้ายเป็นเวลาดึกมาก ต้องปลุกกันให้ลุกขึ้นฟังเทศน์ก็มี

บางครั้งมีเทศน์มหาชาติที่วัดระฆังฯ ถ้าพระองค์ไหนเทศน์ไม่ดีท่านบอกให้ลงจากธรรมาสน์ แล้วท่านขึ้นเทศน์แทนก็มี

เรื่อง ของ ใคร ของ มัน

เป็นที่ทราบกันว่าสมเด็จพระเจ้านั้น ท่านเป็นพระที่มีคารวธรรม มีความเคารพในสิทธิผู้อื่นเป็นที่ตั้ง แม้กระทั่งสัตว์เดรัจฉานท่านก็ไม่บังอาจไปล่วงละเมิด

ในการทำบุญที่วัดครั้งหนึ่ง ได้มีหมาคู่หนึ่งสมสู่กันอยู่บนศาลา ทายกทายิกาเห็นแล้วไม่พอใจ จึงพากันขับไล่ให้ออกไปจากศาลา

แต่สมเด็จพระเจ้าท่านได้ห้ามไว้ อย่าไปไล่ ท่านบอกว่า “เรื่องของสัตว์ก็เป็นเรื่องของสัตว์ เรื่องของคนก็เป็นเรื่องของคน ไม่เกี่ยวข้องกัน”

ท่านหมายความว่า ให้รู้จักเคารพผู้อื่น สัตว์อื่น สิ่งของคนอื่นทำ โดยเฉพาะเรื่องของสัตว์ด้วยแล้ว เขาจะทำอย่างนั้นก็ให้เป็นเรื่องของเขา เราเป็นมนุษย์ อย่าไปวุ่นวาย

เป็น สมเด็จ พระ พุฒาจารย์

ปีฉลู สัปตศก พ.ศ.๒๔๐๘ (จ.ศ.๑๒๒๗) สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนา**พระเทพกวี (โต)** ขึ้นเป็น**สมเด็จพระพุฒาจารย์** รับท้าวบัตร์ มีฐานา ๑๐ องค์ มีนิตยภัตร ๓๒ บาท ค่าข้าวสาร ๑ บาท ต่อเดือน สมเด็จพระเจ้ามีพระชนมายุ ๗๘ พรรษา ๕๖ ได้เป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์ในปีโสภณศก สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงโสภณศก

รวมที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นราชาคณะ เป็นพระราชอาคันตุกะผู้ใหญ่ เป็นเจ้าอาวาสวัดระฆังฯ มาได้ ๑๕ ปี จึงได้เป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์ เป็นปีที่ ๑๕ ในรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ครั้งหนึ่งมีราชการโสภณศก สังกการวิวงฎีกาย่ารุ่ง แล้วถวายพระพรถวายชัยมงคลคาถา พระฤกษ์โสภณศกวิวงฎีกาสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ครั้นได้เวลาย่ารุ่งตรง ท่านก็มาถึงพระมหา-

ปราสาท ยังไม่เปิดพระทวาร สมเด็จพระพุฒาจารย์ก็มานั่งอยู่ บนบันไดพระมหาปราสาทชั้นบน แล้วท่านก็สวดชัยมงคลคาถา ชยันโตโพธิยาถ้อยอยู่องค์เดียวสามจบ แล้วท่านก็ได้ฉันข้าวต้มที่ ทิมสงฆ์ แล้วท่านก็ไปพักจำวัดในโรงม้ายัน ในพระบรมมหาราชวัง

เวลาสามโมงเช้าเสด็จออกจวนพระฤกษ์ สังฆการีประจุ พระราชาคณะประจำที่หมด ยังขาดแต่สมเด็จพระพุฒาจารย์ องค์เดียว เทียวตามหากันล้นไปหมด สมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงกริ้วใหญ่ พวกราชเลขาเลือกสนมใน บอกต่อๆ กันเข้าไปว่า ได้เห็นสมเด็จพระ หายเข้าไปในโรงม้ายัน พวกสังฆการีเข้าไปค้นคว้า เอาองค์ท่านมาได้ ช่วยกันรุมกันดันส่งเข้าไปในพระทวาร

ครั้นทอดพระเนตรเห็นก็กริ้วแหวรับสั่งว่า ถอดๆ ไม่ระวัง รั้งานราชการ เป็นขุนนางไม่ได้ แฉกคืบๆ เร็วๆ เอาชยันโต ที่เดียว ขรวัตก็เดินชยันโตจนถึงอาสน์สงฆ์ แล้วนั่งลงเข้าแถว สวด พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงคิบบพระเมาลี พระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่ก็คิบบแลโกนเป็นลำดับไป ครั้นเสร็จแล้วทรงประเคน ถวายพระสงฆ์ แล้วเสด็จเข้าในพระฉาก

สมเด็จพระ หายแล้วก็นั่งนิ่ง เสด็จออกแรงให้ยถา สมเด็จพระ ก็ ยถาแต่ไม่ตั้งตาลปัตร เวลานั้นพระเจ้าอยู่หัวธุระมาก มัวหัน พระพักตร์ไปรับสั่งราชกิจอื่นๆ พระพุฒาจารย์ก็เดินดุ่มๆ รีบ ออกไปลงเรือข้ามฟาก พอแปรพระพักตร์มารับสั่งว่า ถวายอดิเรก จะรีบๆ พระราชาคณะรองๆ ลงมา ก็ไม่มีใครกล้า นั่งงันกัน ไปหมด

รับสั่งถามว่า “อ้าว สมเด็จพระ หายไปไหน”

มีผู้กราบทูลว่า “ท่านกลับไปแล้ว”

“อ้าว พัดยังอยู่ ชรอยจะทำใจน้อยไม่เอาพัดไป เร็วเอาพัด ไปส่ง หาตัวมาถวายอดิเรกก่อน”

สังฆการีรีบออกเรือตามร้องเรียกว่า “เจ้าคุณขอรับ นิมนต์ กลับมาก่อน มาเอาพัดแจก”

ท่านร้องตอบมาว่า “พ่อจะมาตั้งสมเด็จพระ กลางแม่น้ำได้หรือ”

สังฆการีว่า “รับสั่งให้หา”

ท่านก็ข้ามกลับมาเข้าทางประตูต้นสน เดินดุ่มๆ ขึ้นมาบน พระปราสาท แล้วรับสั่งให้ถวายอดิเรกเร็วๆ

ทูลว่า “ขอถวายพระพร! ถวายไม่ได้”

รับสั่งถามว่า “ทำไมถวายไม่ได้”

ทูลว่า “ขอถวายพระพร! เหตุพระราชบัญญัติตราไว้ว่า ให้พระราชอาณาเขตถวายอดิเรก บัดนี้เอาตมมาทลายเป็นพระอันดับแล้ว จึงไม่ควรถวายอดิเรก ขอถวายพระพร”

รับสั่งว่า “อ้อ จริงๆ เอลีตั้งกันใหม่ กรมวังออกหมายตั้งสมเด็จพระบอกลีเสด็จพระอีก สั่งขมการีวางฎีกาเอาพระชุตินี้ก็ได้ วิเสศทำไมหนักก็ทำแต่หน่อยก็ได้ เพียง ๕ องค์ สุภรรัตน์เตรียมผ้าไตรตั้งและไตรพระชยันโต” รับสั่งแล้วเสด็จ

พวกสั่งขมการีวางฎีกาพระชุตินี้ เวลา ๕ โมงพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทรงประเคน พระฉันแล้ว ทรงประกาศตั้งสมเด็จพระบอกลีเสด็จพระประเคนที่รัษฎบัตร ประเคนไตร บาตร ตาลบัตร ย่าม จากนั้นพระชยันโต คราวนี้สมเด็จพระขมการีวางฎีกาเอาพระชุตินี้เข้ามาอนุโมทนาแล้วถวายอดิเรก ถวายพระพรลา เป็นอันเสร็จการไปคราวหนึ่ง

มี ด จ ร ิง ห น อ (๑)

สมเด็จพระบอกลีเสด็จพระประเคนที่รัษฎบัตร ประเคนไตร บาตร ตาลบัตร ย่าม จากนั้นพระชยันโต คราวนี้สมเด็จพระขมการีวางฎีกาเอาพระชุตินี้เข้ามาอนุโมทนาแล้วถวายอดิเรก ถวายพระพรลา เป็นอันเสร็จการไปคราวหนึ่ง

ท่านจึงจุตไต้ในเวลากลางคืน เติงถือเข้าไปในพระราชวัง แสดงว่าบ้านเมืองมันมีดจริงหนอ! มีดเพราะความมมงายความลุ่มหลง

เมื่อพระจอมเกล้าฯ ทอดพระเนตรเห็น ก็ทรงทราบความหมายว่า สมเด็จพระบอกลีเสด็จพระประเคนที่รัษฎบัตร ประเคนไตร บาตร ตาลบัตร ย่าม จากนั้นพระชยันโต คราวนี้สมเด็จพระขมการีวางฎีกาเอาพระชุตินี้เข้ามาอนุโมทนาแล้วถวายอดิเรก ถวายพระพรลา เป็นอันเสร็จการไปคราวหนึ่ง

“ขรัวเขารู้แล้ว เขารู้แล้วละ”

มี ด จ ร ิ ง ห น อ (๒)

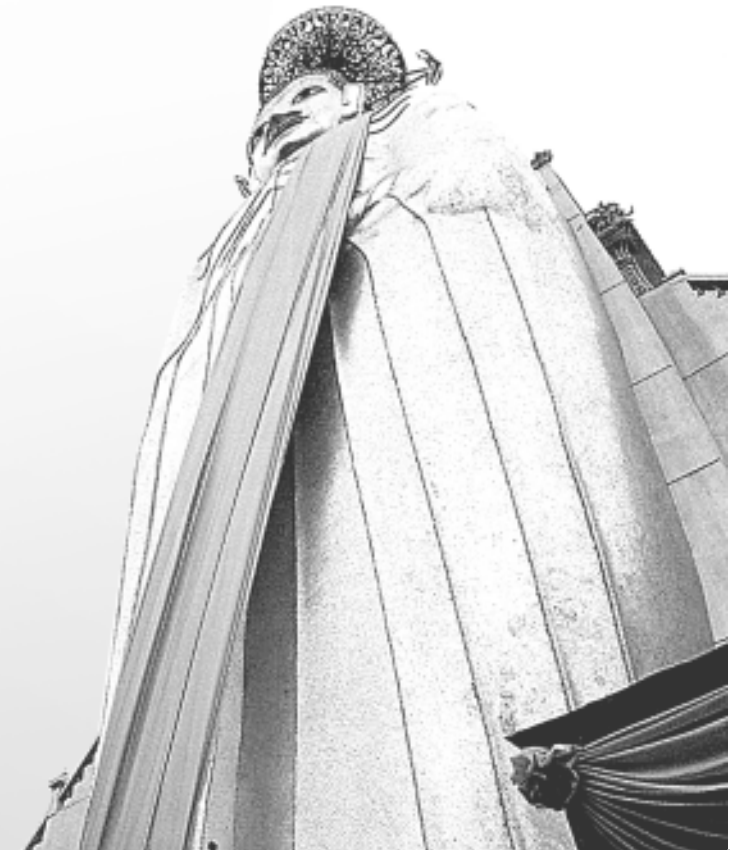
ครั้นถึงรัชกาลที่ ๕ คือสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเถลิงราชย์สุริยสมบัติ เป็นบรมกษัตริย์ ครบครองสยามรัฐอาณาจักรในเดือน ๑๒ แรม ๑๒ ค่ำ วันพุธ ปีมะโรง ศกนั้น เพ็งเจริญพระชนมายุได้ ๑๕ ปี ๗ เดือน ๙ วัน

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ท่านได้จุดเทียนเล่มใหญ่เข้าไปในบ้านสมเด็จพระยามหาคีรีสุริยวงศ์ (ช่วง) คือสมเด็จพระประสาธน์ ผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) เอาคัมภีร์หนังสือไว้ ตาลปัตร ทำทางเสื่อ จุดเทียนเล่มใหญ่เข้าไปที่บ้านสมเด็จพระประสาธน์ ในเวลากลางวันแสดๆ เดินรอบบ้านสมเด็จพระประสาธน์ (คลองสาน)

สมเด็จพระประสาธน์อาราธนาขึ้นบนหอหนึ่งแล้วกล่าวว่า

“โยมไม่สู้มีदनักดอกเจ้าคุณ อหนึ่ง โยมนี้มีใจแน่นแฟ้นใน พระพุทธศาสนา แน่นอนมั่นคงเสมอ อหนึ่ง โยมทะเลบารุงแผ่นดิน โดยเที่ยงและตั้งใจประคับประคองสนองพระเดชพระคุณโดยตรง โดยสุจริต คิดถึงชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ เป็นที่ตั้งตรง อยู่เป็นนิตย์ ขอเจ้าคุณอย่าปรวิตกให้ยิ่งกว่าเหตุ นิมนต์กลับไป”

เลิกเทศน์เลิกสวด

ในปลายปีมะเมีย โทศก นี้มา พ.ศ. ๒๔๑๓ (จ.ศ. ๑๒๓๒) สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ได้มีลายลิขิตแจ้งแก่กรมสังฆการีว่า

“จะขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตยกเป็นกิตติมศักดิ์ ด้วยเหตุชราภาพพลภาพไม่สามารถรับราชการเทศน์แลสวดฉัน ในพระบรมมหาราชวังได้”

ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาตยกเป็น**พระมหาเถรกิตติมศักดิ์** และได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาหม่อมเจ้าพระ (ทัส) ในกรมสมเด็จพระราชวังหลัง ขึ้นเป็นพระราชอาคันตุกะเจ้าอาวาส พระราชทานพระสุพรรณบัฏ มีราชทินนามว่า **หม่อมเจ้าพระพุทธรบาทปิลันท์** มีฐานา ๓ รูป มีนิตยภัตรเดือนละ ๑๖ บาท ค่าข้าวสาร ๑ บาท เป็นผู้ช่วยบัญชากิจการวัดระฆังฯ ต่อไป

เที่ยวไปตามสบาย

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ตั้งแต่ปลดภาระการวัดการ สอนให้หม่อมเจ้าพระพุทธรบาทปิลันท์แล้ว ตัวท่านก็ไปตามสบาย กับรับทำพระพิมพ์ ดูให้คนไขลกปูนเพชรและนั่งพิมพ์ไป

บางทีไปเยี่ยมป่าช้า**วัดสระเกศ** เข้าก็บิณฑบาต ได้อะไรก็ฉันไปพลาง บางทีเที่ยวสะพายบาตรไป ใครใส่เวลาไหน ท่านก็ฉันฉลองศรีธาเวลานั้น

ไปนั่งในโลหะปราสาท**วัดราชนัดดาราม** ไปคุยกับหลวงพ่อรัด วัดเทพธิดารามบ้างแล้วถูกคอ

ไปดูช่างเขียนประวัติของท่านที่ผนังโบสถ์**วัดบางขุนพรหมใน*** ดูให้ช่างก่อก่อพระโต ก่อขึ้นไปจนถึงพระโสณี (ตะโพก)

*วัดบางขุนพรหมใน ปัจจุบัน คือ **วัดอินทรวีหาร** บางขุนพรหม กรุงเทพฯ

ถึงหน้าขึ้นพระบาท ก็ขึ้นนมัสการ**พระพุทธบาท** จังหวัดสระบุรี เสมอทุกปี จนพวกลพบุรี สระบุรี นับถือเอาน้ำล้างเท้าทำนไปเก็บไว้รักษาฝิดาษดีนัก ถึงฝิจะร้ายแรงดาษตะกั่วก็หาย เด็กๆ ที่ออกฝิไม่มีใครเป็นอันตรายเลย เรื่องเป็นฝิดาษดีมาก จนตลอดมาถึงพระ**โตวัดเกตไชโย**ก็ศักดิ์สิทธิ์ในการรดน้ำมนต์รักษาฝิดาษดี ชาวเมืองอ่างทองนับถือมากจนตราบเท่าทุกวันนี้

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ขึ้นนมัสการพระพุทธบาทคราวใด เป็นต้องมีไทรไปพาดที่หัวภาคตินกระได แล้วนิมนต์พระชกบังสุกุล โยมมารดาของท่านที่เมืองพิฉิตรทุกคราว ท่านว่า

“นิมนต์บังสุกุลโยมฉันด้วยจ๊ะ พระเจ้า”

แล้วเลยไปนมัสการ**พระฉาย เขามันทกบรพต**ด้วย จนกะเหรียญดงนับถือมาก เข้ามาปฏิบัติ ท่านไปกับอาจารย์วัดครุฑ อาจารย์อื่นๆ บ้าง กลับมาแล้วก็มาจำวัดสบายอยู่ ณ วัดบางขุนพรหมใน

พระคาถาชินบัญชร

ในงานพระราชพิธีหนึ่ง ท่าน**สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี)** ได้เจริญ**พระคาถาชินบัญชร**ถวายแด่**พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔** ทรงสดับแล้ว ชอบพระทัย รับสั่งว่า พระคาถานี้ดี ชรัวโตเอามาจากไหน? สมเด็จฯ ทูลตอบว่า

“ถวายพระพรมหาบพิตร พระคาถาบทนี้อาตมาภาพเก็บความจาก**คัมภีร์โบราณ**ผูกหนึ่ง ซึ่งได้จาก**ลังกาประเทศ**”

พระคาถาบทนี้มีคุณานุภาพมากมาย ผู้ใดได้เจริญภาวนาไว้เสมอจะเจริญด้วยลาภยศ เจริญชนมายุยืนยาว ปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง

ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มีพระราชกระแสรับสั่งให้เจ้าจอมหม่อมท่าม และเหล่าข้าราชการใกล้ชิด พระยุคลบาทเจริญภาวนาพระคาถาบทนี้

ภาค ๓

พระคาถาชินบัญชร

บทสวดพระคาถาชินบัญชร

๑. ชะยาสะนาคะตา พุทธา จะตุสัจจาสะกัง ระสัง	เซตะวา มารัง สะวาพะนัง เย ปิวิงสุ นะราสะภา.
๒. ตัณห์กังราหะโย พุทธา สัพเพ ปะติภุจฺจिता มัยหัง	อภฺภูจฺจวีสะติ นายะกา มัตตะเก เต มุหิสสะรา.
๓. สีเส ปะติภุจฺจิตโต มัยหัง สังโฆปะติภุจฺจิตโต มัยหัง	พุทฺโธ ชัมโม ทะวีโลจะเน อุเร สัพพะคุณากะโร.
๔. หะทะเย เม อะนุรุทฺโธ โกณฑัญญโณ ปิภุจฺจิกาคัสสมิง	สาโรปุตโต จะ ทักขิणे โมคคัลลานโณ จะ วามะเก.

๕. ทักขิณเณ สะวะเน มัยหัง อาสุง อานันทะราหุโล
กัถสะโป จะ มะหานาโม อุกาสุง วามะโสตะเก.
๖. เกลันเต ปิฏฐิภาคัสมิง สุริโย วะ ปะกังกะโร
นิสินโน ลีริสัมปนโน โสภิตโต มุนิปุงคะโว.
๗. กุมาระกัถสะโป เถโร มะเหลสี จิตตะวาทะโก
โส มัยหัง วะทะเน นิจัจัง ปะติฏฐาติ คุณากะโร.
๘. ปุณโณ อังคูลิมาโล จะ อูปาลี นันทะสีวะลี
เถรา ปัญจะ อิเม ชาตา นะลาญฺหุ ทิละกา มะมะ.
๙. เสสาสีติ มะหาเถรา วิชิตา ชินะสาวะกา
เอเตสีติ มะหาเถรา ชิตะวันโต ชิโนระสา
ชะลันตา ลีละเตชะนะ อังคะมังคะสุ สัณฐิตา.
๑๐. ระตะนัง ปุระโต อาสิ ทักขิณเณ เมตตะสุตตะกัง
ระชัคคัง ปัจฉะโต อาสิ วาเม อังคูลิมะละกัง.
๑๑. ชันธะโมระปะริตตัญจะ อาฆานาภีเยสุตตะกัง
อากาเส ฉะทะนัง อาสิ เสสา ปาการะสัณฐิตา.
๑๒. ชินานาวะระสังยุตตา สัตตะปาการะลังกะตา
วาตะปิตตาทิสัญชาตา พาหิรัชฌัตตูปัททะวา.

๑๓. อะเสสา วินะยัง ยันตุ อะนันตะชินะเตชะสา
วะสะโต เม สะกิจเจนะ สะทา สัมพุทตะปัญชะเร.
๑๔. ชินะปัญชะระมัชฌัมหิ วิหะรันตัง มะหิตะเล
สะทา ปาเลนตุ มัง สัพเพ เต มะหาปุริสาสะภา.
๑๕. อิจเจวะมันโต สุคุตโต สุรักโข
ชินานุภาเวนะ ชิตูปัตทะโว
ธัมมานุภาเวนะ ชิตาริสังโฆ
สังฆานุภาเวนะ ชิตันตะราโย
สัทธัมมานุภาวะपालีโต จะรามิ ชินะปัญชะเรติ.

บทแปลพระคาถาชินบัญชร

๑. พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้ไม่ต้องกระทำสายธนูและลูกศร (คือไม่ต้องใช้ศัสตราวุธ) ทรงชนะมารพร้อมด้วยเสนามาร ทรงเป็นผู้องอาจ แก้วกล้าในนรชน ทรงเต็มแล้วซึ่งอมตรส (คือความอาจหาญ ความแก้วกล้า) อันเกิดจากอริยสัง ๔ ประการ

๒. พระพุทธเจ้า มีพระตณห์กังคะระพุทธะ เป็นต้น รวม ๒๘ พระองค์ ผู้เป็นผู้นำของโลก ผู้เป็นใหญ่ในกลุ่มมุนี (ผู้รู้) พระพุทธเจ้าทุกพระองค์เหล่านั้น โปรดมาสถิตเหนือ กระหม่อมของข้าพเจ้า

๓. พระพุทธเจ้าสถิตเหนือศีรษะของข้าพเจ้า พระธรรม สถิตอยู่ที่ดวงตาทั้งสองของข้าพเจ้า พระสงฆ์ ผู้เป็นบ่อเกิดแห่งคุณความดีทั้งปวง ประดิษฐานที่อกของข้าพเจ้า

๔. พระอนุรุท ประดิษฐานที่ดวงหทัยของข้าพเจ้า พระสารีบุตร ประดิษฐาน ณ เบื้องขวา พระโกณฑัญญะ ประดิษฐาน ณ เบื้องหลัง พระโมคคัลลานะ ประดิษฐาน ณ เบื้องซ้าย

๕. พระอานนท์ และ พระราहुล ประดิษฐานอยู่ที่หูเบื้องขวา พระกัสสป และ พระมหานามะ ประดิษฐานอยู่ที่หูเบื้องซ้าย

๖. พระโสภิตะเถระเป็นจอมแห่งมุนี (ผู้รู้) ผู้สมบุรณ์ด้วยสิริ ทรงรัศมีแจ่มจ้าดุจดวงพระอาทิตย์ ประทับอยู่ ณ ที่สุด (ซ้าย) ผมส่วนเบื้องหลัง (ท้ายทอย)

๗. พระกุมารกัสสปเถระ ผู้แสวงหาคุณอันยิ่งใหญ่ ผู้มีวาจาอันไพเราะ เป็นบ่อเกิดแห่งคุณงามความดี ประดิษฐานอยู่ที่ริมฝีปากของข้าพเจ้าเป็นนิจ

๘. พระปุณณะเถระ พระองคฺุลิมาลเถระ พระอุบาลีเถระ พระนันทเถระ พระสีวลีเถระ ๕ องค์เหล่านี้ เป็นเจิม (จุดแต้มที่หน้าผากอย่างคนอินเดีย) ที่หน้าผากของข้าพเจ้า

๙. พระเถระ ๘๐ องค์ ผู้มีชัยชนะต่อข้าศึกคือกิเลส (ชนะใจตนเอง)

ผู้เป็นโอรสของพระชินสัมมาสัมพุทธเจ้า ประดิษฐาน ณ อวัยวะใหญ่ของข้าพเจ้า

๑๐. พระรัตนตรัย อยู่เบื้องหน้าของข้าพเจ้า
พระเมตตสุตฺต อยู่เบื้องขวาของข้าพเจ้า
พระธชฺศุสฺต อยู่เบื้องหลังของข้าพเจ้า
พระอังกุลิมาลสุตฺต อยู่เบื้องซ้ายของข้าพเจ้า

๑๑. พระขันธปริตร พระโมรปริตร และพระอาณานาฎิยสุตฺต
เป็นหลังคาเครื่องปิดกั้นในอากาศของข้าพเจ้า
พระธรรมแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ที่เหลือ ตั้งมั่น
เป็นกำแพงล้อมรอบข้าพเจ้า

๑๒. พระธรรมขันธ์ทั้งหลาย ประกอบด้วย คีลาทิคุณอัน
ประเสริฐ ซึ่งเป็นอำนาจของพระชินเจ้า จงมาประดับเป็นอสังการ
เหมือนกำแพง ๗ ชั้น ป้องกันจากอุบัตินตรายทั้งภายนอกและ
ภายในอันเกิดจากสมุฏฐานคือลม และสมุฏฐานคือดี เป็นต้น
(สมุฏฐานเกิดโรคมะ ๓ อย่าง คือ ดี เสมหะ และลม เป็นเหตุ
ทำให้ตายได้)

๑๓. โรคที่เหลือทั้งหลาย จงถึงซึ่งการกำจัดไปด้วยเดชแห่ง
พระชินสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้มีพระคุณหาที่สิ้นสุดไม่ได้ ตลอดเวลา
ที่ข้าพเจ้ายังมีกิจภายในกรุงลับแห่งคุณ มีศีล เป็นต้น แห่ง
พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น

๑๔. ขอพระมหาบุรุษผู้่องอาจแก้วกล้าเหล่านั้น จงรักษา
ซึ่งข้าพเจ้า ผู้อยู่บนผืนแผ่นดินในท่ามกลางแห่งกรุงลับแห่งคุณ
มีศีล เป็นต้น แห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น

๑๕. เป็นอันว่าข้าพเจ้ามีการคุ้มครองดีแล้ว มีการรักษา
ดีแล้ว

เป็นผู้มีอุปติเหตุเภทภัย อันพระชินสัมมาสัมพุทธเจ้า
กำจัดแล้ว

ข้าพเจ้าเป็นผู้มีกิเลสเครื่องข้อง (กิเลสเครื่องเกาะเกี่ยว
กิเลสเครื่องผูกพัน กิเลสเครื่องผูกโยง) อันเป็นเหมือนข้าศึก ถูก
อำนาจพระธรรมกำจัดแล้ว

ข้าพเจ้าเป็นผู้มีอันตราย ถูกอำนาจพระสงฆ์กำจัดแล้ว
เป็นผู้มีอำนาจแห่งพระสัทธรรมอภิบาลรักษาแล้ว
ในกรุงลับแห่งคีลาทิคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยประการ
ฉะนี้แล

หมายเหตุ พระคาถาชินบัญชร

คาถาชินบัญชรนี้ นับว่าสวดแพร่หลายมาก ท่านอาจารย์วคิน อินทสระ ผู้สอนวิชาพุทธศาสนา ได้แนะนำมุมมองที่จะได้ประโยชน์จากคาถานี้ไว้ในหนังสือชื่อ **“สิ่งที่ควรทำความเข้าใจกันใหม่เพื่อความถูกต้อง”** ผู้จัดทำ*จึงขอนำมาเผยแพร่ไว้ในโอกาสนี้ เพื่อประโยชน์อันยิ่งขั้นแก่ชาวพุทธทั้งหลาย ดังนี้

คาถาชินบัญชรเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก เพราะมีพุทธบริษัทเป็นจำนวนมากสนใจในเรื่องนี้อยู่ เราควรจะทำความเข้าใจกันเกี่ยวกับคาถาชินบัญชร เราควรจะทำความเข้าใจกันอย่างไร เพราะเป็นเรื่องที่สนใจกันมาก สวดกันมาก ในประเทศไทยเรามีคนศรัทธาเลื่อมใสกันเยอะแยะเหลือเกิน ขอกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของคาถาชินบัญชรก่อนนะครับ

คาถาชินบัญชรนี้เป็นพุทธมนต์ที่ใช้สวดอธิษฐานขอให้คุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์องค์อรหันต์ผู้ปรากฏเกียรติคุณทั้งหลายมาเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกัน มาประดับในสิริร่างกายของตน เพื่อความเป็นสิริมงคลปลอดภัยในที่ทั้งปวง เป็นคาถาที่ท่องง่าย สวดง่าย คนก็นิยมสวดกัน

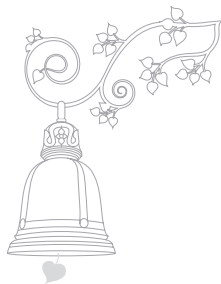
ชินบัญชร แปลตามตัวว่า “กรงของพระพุทธเจ้า” เครื่องป้องกันของพระพุทธเจ้า มีความเป็นมาว่า ได้เกิดขึ้นที่เชียงใหม่ พระที่เชียงใหม่เป็นผู้แต่งขึ้น เพราะเวลานั้นมีคนทางเชียงใหม่นิยมสวดนพเคราะห์ สวดสะเดาะเคราะห์ พระที่เชียงใหม่เห็นว่าคุณนิยมสวดสะเดาะเคราะห์ก็เป็นไปในเชิงไสยศาสตร์ เลยแต่งให้สวดเอาพระพุทธเจ้า พระอรหันต์มาเป็นที่พึ่ง เป็นทำนองนั้น ก็แต่งดีครับ

จากเชียงใหม่ก็ไปพม่า จากพม่าก็ไปลังกา จากลังกาก็มาประเทศไทย ที่ว่าเป็น**สมเด็จพระพุทธาจารย์ (โต)** ก็คือท่านได้มาเผยแพร่ ได้มาดัดแปลงแก้ไข เคยทราบว่าได้ไปสวดคาถานี้หน้าพระที่นั่งของ**รัชกาลที่ ๔** รัชกาลที่ ๔ รับสั่งว่าเพราะดี ชักถามว่าชรั่วโตได้มาจากไหน แต่งเองหรือเปล่า ท่านถวายพระพรว่า เป็นล้านนงเก่า นำมาดัดตอนแก้ไขดัดแปลงใหม่ ดัดตอนให้สั้นเข้าของลังกายาวกว่านี้ ฉบับของลังกามีอยู่ในหอสมุดแห่งชาติ

*ผู้จัดทำ คือ คุณขวัญ เพียงหยัย ห้องหนังสือเรือนธรรม

ที่นี้ผมได้เรียนไว้แล้วว่า คาถาชินบัญชรนี้แต่งดี พระที่
เซียงใหม่ในสมัยนั้น คือสมัย**พระสิริมงคลอาจารย์** ผู้แต่ง **“มังค-
ลัตถทีปนี”** แต่งดีมาก ไพเราะด้วย มีความรู้ทางภาษาบาลีดีมาก
ที่นี้ท่านที่ท่องก็ท่องด้วยความศรัทธาเลื่อมใส ก็ไม่ว่ากัน และ
แปลได้ด้วย ที่จะวินิจฉัยในที่นี้คือ ความเป็นไปได้มีได้แค่ไหน
เป็นไปได้ไหมที่เราได้ขอให้ท่านเหล่านั้นมาอยู่ตรงนั้นตรงนี้ของเรา

ยกตัวอย่างเช่น ในคาถาที่ ๔ ที่ว่า ขอให้**พระอนรุทธ**มาอยู่
ที่หทัยของเรา **พระสารีบุตร**อยู่เบื้องขวา ให้**พระโกณฑัญญะ**อยู่
เบื้องหลัง **พระโมคคัลลานะ**อยู่เบื้องซ้าย นอกจากนั้นก็ยังมีพระอื่น
อยู่ที่นั่นที่นี้ตัวของเรา อันนี้ผมตั้งปัญหาขึ้นมาว่า ที่ขอให้ท่าน
เหล่านั้นมาอยู่ที่ตัวเรา ถ้าจะตอบกันตรงๆ ก็คือเป็นไปได้ไม่ได้ ทาง
เดียวที่จะให้ท่านอยู่ในตัวเราได้ ก็คือเราศึกษาคุณธรรมคุณสมบัติ
ของ**พระอนรุทธ**ว่าท่านมีอะไร พระอนรุทธเลิศทางทิพจักขุ ถ้า
ต้องการให้พระอนรุทธอยู่ในตัวเรา เราต้องขยันอบรมสิ่งที่เรียกว่า
ทิพจักขุให้เกิดขึ้นในตัวเรา นั่นแหละจึงจะเรียกว่ามีพระอนรุทธอยู่
ในตัว หรือได้พระอนรุทธมาอยู่ในตัว มีทิพจักขุเกิดขึ้นในตัวเรา
ถ้าสวดในความหมายนี้ ผมว่าดี

หรือ**พระสารีบุตร**อยู่ทางเบื้องขวาของเรา อย่างนี้ถ้าเอาตาม
ความเป็นจริงแล้วมันเป็นไปไม่ได้ พระสารีบุตรท่านนิพพานไป
นานแล้ว ท่านจะมาเป็นบริวารอยู่ทางเบื้องขวาของเรา่อมจะเป็น
ไปไม่ได้ ถ้าเบื้องขวาของท่านเป็นพระสาวกของพุทธเจ้า ไม่ใช่
ของเรา ที่นี้ถ้าต้องการอย่างนั้น ก็ต้องศึกษาคุณธรรมคุณสมบัติ
ของพระสารีบุตร ว่าพระสารีบุตรมีคุณสมบัติอะไร คือท่านเลิศ
ด้วยปัญญา เราก็ทำปัญญาให้เกิดขึ้น พยายามอบรมปัญญา
พยายามฝึกฝนปัญญาให้เป็นดังเช่นพระสารีบุตรหรือใกล้เคียง
พระสารีบุตร เดินตามทางพระสารีบุตร เจริญปัญญา อบรม
ปัญญา นึกถึงพระสารีบุตรในฐานะเป็นผู้มีปัญญา ทำไหนเราจะ
เป็นเช่นท่านได้ และพยายามปฏิบัติในการอบรมปัญญา ท่านอื่นๆ
ก็เหมือนกัน

ท่านที่มีคุณสมบัติเฉพาะของท่านจนถึง**พระโมคคัลลานะ**
ซึ่งเป็นผู้เลิศในทางฤทธิ์ ก็ต้องฝึกเรื่องฤทธิ์เหมือนกันถึงจะได้
ฤทธิ์ ต้องไปเจริญฌาน ทำอภิฌาน อิทธิฤทธิ์ต่างๆ ก็จะได้เป็น
เช่นเดียวกับพระมหาโมคคัลลานะ คุณสมบัติเหล่านี้เป็น
คุณสมบัติที่ไม่มีการผูกขาด ใครปฏิบัติก็จะได้ตามที่ปฏิบัตินั้น
ถ้าจะสวดก็ต้องสวดไปในทำนองนี้ ไปในความหมายนี้ ไปใน
ความรู้สึกลักษณะนี้ เราระลึกถึงท่านเพื่อจะมีคุณสมบัติอย่างท่าน
ไม่ใช่ให้ท่านมาเป็นบริวารของเรา มาอยู่ที่นั่นที่นี้ของเรา ซึ่งก็เป็น
ไปไม่ได้

มาถึงข้อ ๑๐ พูดถึงพระสูตรต่างๆ ขอให้**รัตนสูตร**มาอยู่ข้างหน้า **เมตตาสสูตร**อยู่ข้างขวา **ธัชคสูตร**อยู่ข้างหลัง **อังคฺลิมาล-สูตร**อยู่ข้างซ้าย ก็ทำนองเดียวกัน เราก็ต้องศึกษาพระสูตรนั้นว่า **รัตนสูตร** แปลว่า สูตรที่เป็นรัตนะ รัตนะ แปลว่า แก้ว คือให้สำเร็จอย่างที่ตั้งใจ ให้สำเร็จความประสงค์ที่ต้องการ รัตนสูตรมีธรรมะดีๆ เยอะครับ ลองศึกษาดูโดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณสมบัติของพระโสดาบัน คุณสมบัติของพระพุทธเจ้าไปจนถึงอนันตริยก-สมาธิ อย่างนี้เป็นต้น มีของดีๆ อยู่ในนั้น ลองศึกษาดูและทำความเข้าใจ และปฏิบัติดำเนินตามข้อความในรัตนสูตร แล้วรัตนสูตรก็จะมาอยู่ข้างหน้าของเราได้ เพราะเรามีสิ่งนั้นอยู่ แต่ถ้าเราสวดเฉยๆ มันเป็นไปได้ไม่ได้ มาอยู่ไม่ได้ นี่เราพูดกันในลักษณะของการศึกษาพุทธศาสนาด้วยปัญญา

หรือ**เมตตาสสูตร**อยู่เบื้องขวา เมตตาสสูตรก็ดี มีคุณสมบัติของผู้ที่ถึงสันตบพ พระอริยะท่านได้ดำเนินชีวิตถึงสันตบพ ถึงนิพพานด้วยบพที่สงบระงับด้วยวิธีใด ผู้ฉลาดก็ควรดำเนินตามรอยของท่านผู้ฉลาดที่ได้เดินมาจนถึงทางแห่งความสงบได้ และมีคุณสมบัติของผู้ที่จะดำเนินตามทางนั้น เช่นว่า **สักโก**...เป็นผู้กล้าหาญ **อุชฺ**...เป็นผู้ซื่อตรง **อัปคัพโก**...เป็นผู้ไม่คะนองกาย วาจาเรื่อยๆ ไป มีคุณสมบัติที่ดีเยอะแยะในเมตตาสสูตร จนถึงสอนให้เป็นคนมีเมตตา แผ่เมตตาจิตไปไม่มีประมาณในสัตว์โลกทั้งปวง อันนี้เป็นข้อปฏิบัติทั้งนั้น

ธัชคสูตรอยู่เบื้องหลัง **ธชคฺคํ ปชชโต อาสิ** ธัชคคะ (ชชะ + อัคคะ) แปลว่า ยอดธง ธัชคสูตร...เป็นสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงเล่าว่า เวลาเกิดมหาสงครามขึ้น ท้าวสักกะบอกให้ดยอดธงของท่าน พวกเวทดาภิก็มีกำลังใจเมื่อเห็นยอดธงของท่านอยู่ หัวหน้าแม่ทัพยังมีธงสะบัดอยู่ก็มีกำลังใจ พระสงฆ์ที่อยู่ป่าหรือชาวพุทธที่อยู่ป่าให้ถือเอาพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังคฺคุณเป็นยอดธง ให้ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าเวลาเกิดความกลัว ความตกใจ ความหวั่น ขนพองสยองเกล้า ก็ให้ระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้า ถ้ายังสะดุ้งอยู่ก็ให้ระลึกถึงคุณของพระธรรม ถ้ายังกลัวอยู่ก็ให้ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์ ทำนองนี้ นี่เป็นธัชคสูตรให้ระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย

อังคฺลิมาลสูตร เป็นคำอธิบายของพระองค์ลิมาล พระองค์ลิมาลมีประวัติที่โหดร้ายมาก่อน เป็นโจรใจเหี้ยม ฆ่าคนมา มากมายถึง ๙๙๙ คน เกือบจะถึง ๑,๐๐๐ คนอยู่แล้ว ก็มาบวช ขณะที่เห็นหญิงมีกรรมเดินลำบากก็เกิดความเมตตา เมื่อบวชแล้วจิตเปลี่ยนไป เกิดความเมตตา มาทูลพระพุทธเจ้าว่า ทำอย่างไรอยากช่วยเหลือเขาให้พ้นจากความลำบาก พระพุทธเจ้าตรัสว่า จั้นเอาอย่างนี้เองลิมาล ไปบอกว่า ...ตั้งแต่ข้าพเจ้าเกิดมา ยังไม่เคยจงใจฆ่าสัตว์เลย ด้วยสัจจะวาจาอันนี้ ขอให้เธอปลดปล่อยปลดปล่อย ขอให้กรรมของเธอปลดปล่อย พระองค์ลิมาลก็กล่าวว่า จะไม่เป็นการกล่าวเท็จหรือพระเจ้าข้า เพราะว่าข้าพระองค์

ฆ่าคนมาตั้งเยอะแยะ พระพุทธเจ้าตรัสว่า อย่างนั้นเพิ่มเข้าไปว่า ...ตั้งแต่เกิดโดยอริยชาติได้บวชแล้ว ไม่เคยมีความจงใจที่จะฆ่าสัตว์เลย ด้วยลัจจะวาจาอันนี้ ขอให้กรรมของนางปลอดภัย ท่านองคฺุณิมาลก็ไปว่าตามนั้น นางก็ปลอดภัยปลอดภัย อันนี้พระก็เอามา สวดในงานแต่งงาน และงานอะไรต่ออะไร ผู้หญิงมีกรรมมาขอ พระก็ทำนํ้ามนต์ด้วยการสวดคาถาองคฺุณิมาลปริตรนี้ ํงคฺุณิมาล- สุตฺรทำนองนี้

การขอให้พระสูตรต่างๆ มาอยู่ทางซ้าย ทางขวาของเรา ถ้า เล็งในการปฏิบัติ ก็ต้องศึกษาให้เข้าใจในสิ่งเหล่านี้ แล้วนำมา ปฏิบัติจะได้ผล ถ้าท่องเฉยๆ สวดเฉยๆ อย่างนี้ก็เป็นแต่เพียง กำลังใจ ได้ประโยชน์ไม่เท่ากับที่เราศึกษาให้เข้าใจ แล้วนำมาใช้ ประโยชน์เลย คือปฏิบัติเลย ไม่ได้สวดอย่างเดียว คุณสมบัติของ ผู้สวด ต้องรู้เรื่อง ต้องเข้าใจ

ห้องหนังสือเรือนธรรม

เป็นห้องหนังสือที่เปิดบริการสำหรับ

ประชาชนผู้สนใจในการศึกษาพุทธธรรม

ที่แห่งนี้ได้รวบรวมคำสอนของท่านพุทธทาสภิกขุ

ท่านปัญญานันทภิกขุ, หลวงพ่อชา สุภทฺโท

และท่านอาจารย์วฑฺฒิน อินทสระ

ไว้อย่างครบครัน

เพื่อให้ท่านได้ศึกษาค้นคว้าคำสอน

ในแนวลึกได้อย่างจุใจ

ขอเชิญชวนท่านทั้งหลาย

ผู้ใฝ่ใจในพุทธธรรมได้มาค้นคว้าศึกษา

เพื่อการนำธรรมะไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน

กิจกรรมของเรือนธรรม

• ห้องหนังสือ

เปิดวันพฤหัสบดี - วันอาทิตย์ เวลา ๙.๓๐ - ๑๗.๐๐ น.

• อบรมพุทธรธรรม

๑. วันพฤหัสบดี, วันศุกร์

บรรยายธรรม เวลา ๑๓.๓๐ - ๑๕.๓๐ น.

๒. วันเสาร์, วันอาทิตย์

บรรยายธรรม เวลา ๙.๓๐ - ๑๕.๓๐ น.

• อบรมสมาธิเบื้องต้น วันสุดัสปดาห์ที่ ๒ และ ๔ ของเดือน

- ตั้งแต่เวลา ๑๘.๓๐ น. วันศุกร์ ถึง ๑๖.๐๐ น. วันอาทิตย์
- เปิดรับจำนวนไม่เกิน ๑๕ ท่าน / ครั้ง
- แต่งกายปกติ ไม่ต้องแต่งชุดขาว
- มีที่พักพร้อมอาหารให้ทุกท่าน
- กรุณาโทรศัพท์จองล่วงหน้า โทรศัพท์ ๐-๒๒๔๔-๘๒๙๒
- กรุณาเตรียมบัตรประจำตัวประชาชนเพื่อลงทะเบียนเข้าปฏิบัติ
- ไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ

• หัวเราะเพื่อสุขภาพ

ทุกวันเสาร์ เวลา ๙.๓๐ - ๑๑.๓๐ น.

• สวนธรรม เรือนธรรม

สถานปฏิบัติธรรมแบบดูแลตนเอง อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

ติดต่อโทรศัพท์ ๐๘๑-๙๓๑-๕๕๕๕

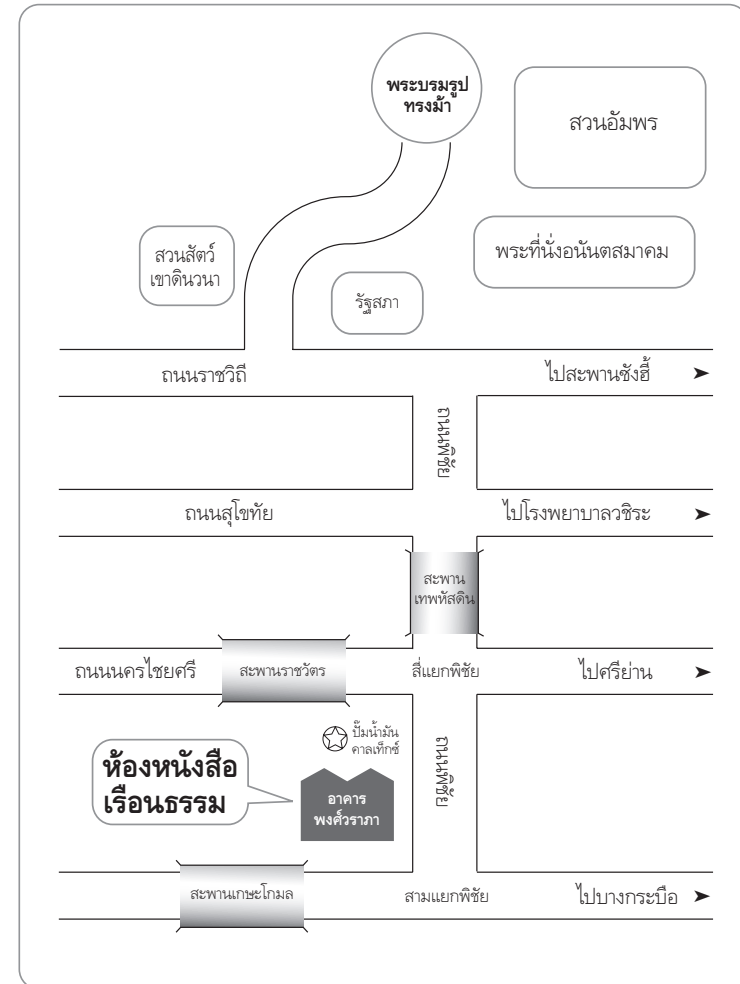
ดูรายละเอียดใน www.ruendham.com

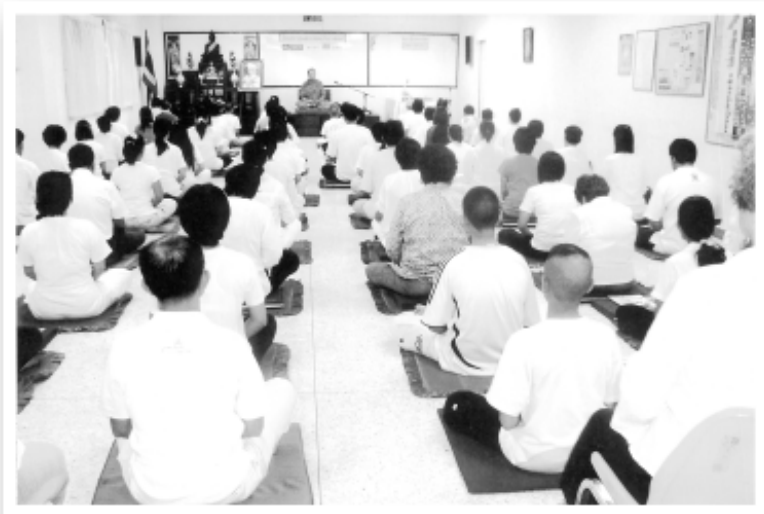
ห้องหนังสือเรือนธรรม

๒๙๐/๑ อาคารพงศัรวาภา ถนนพิชัย

แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๒๔๔-๘๒๙๒ www.ruendham.com

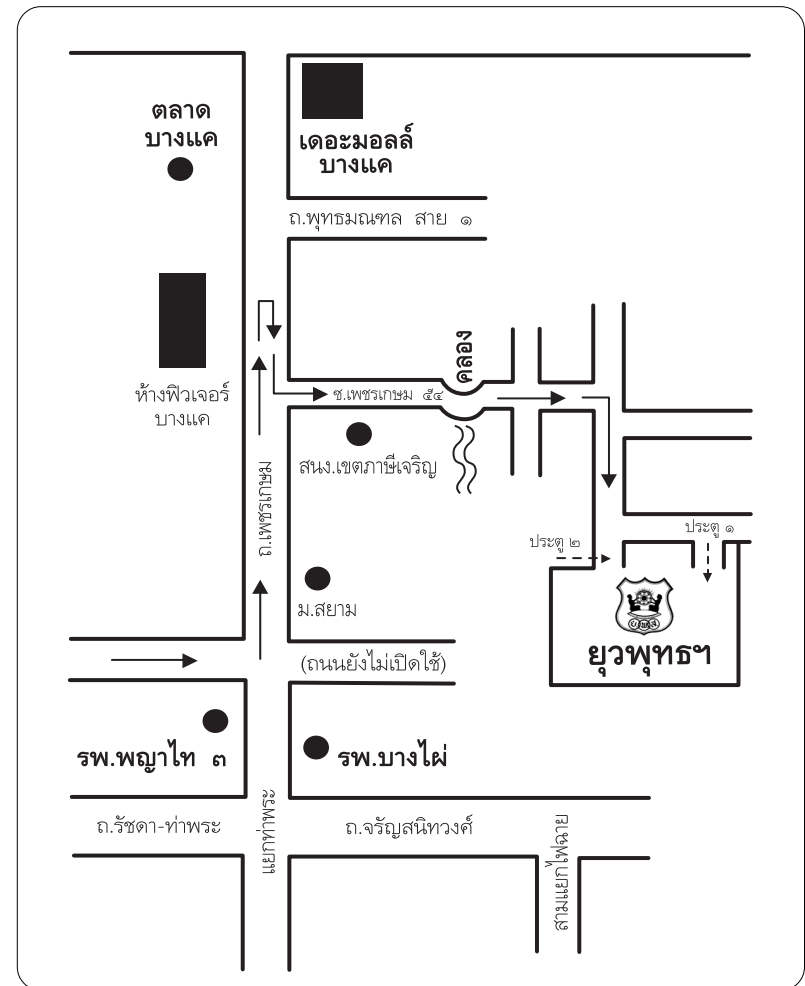

ขอเชิญร่วมปฏิบัติธรรมกับ
โครงการแสงธรรมวันอาทิตย์
ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
 ซอยเพชรเกษม ๕๔ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ
ณ ห้องบรรยายทองคำ ศรีโยธิน
 เวลา ๘.๐๐-๑๕.๐๐ น.
 สอนโดยพระวิปัสสนาจารย์ และวิทยากรของยุวพุทธฯ
 มีอาหารมังสวิรัติมื้อเที่ยงสำหรับทุกท่าน
ไม่ต้องแจ้งล่วงหน้า ไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ

ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ
ในพระบรมราชูปถัมภ์

๕๘/๘ ซอยเพชรเกษม ๕๔ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ ๑๐๑๖๐
 โทรศัพท์ ๐-๒๘๐๕-๐๗๙๐-๔, ๐-๒๔๑๓-๑๗๐๖ โทรสาร ๐-๒๔๑๓-๓๑๓๑
www.ybat.org

ท่านสามารถเลือกชมสื่อธรรมะต่างๆ เหล่านี้ได้ที่
ชมรมเพื่อนคุณธรรม

ขอเชิญติดตามรับฟังรายการวิทยุตะวันออกแสง
 ออกอากาศทางสถานีวิทยุทหารอากาศ ๐๑ มีนบุรี
 คลื่นความถี่ AM ๙๔๕ kHz
 ทุกวันจันทร์ - ศุกร์ เวลา ๐๖.๐๐-๐๖.๓๐ น.

วัน	ชื่อรายการ / ผู้ดำเนินรายการ
วันจันทร์	"เล่าสู่กันฟัง" คุณลินีนามู ประเสริฐศักดิ์ และ อ.กำพล ทองบุญน่ม
วันอังคาร	"ห้องแห่งสติ" ทพญ.ชนาภรณ์ วงศ์แหลมทอง
วันพุธ	"นิทานธรรม" คุณมุกดา ไตรสารศรี
วันพฤหัสบดี	"ธรรมชาติบำบัด" คุณลินีนามู ประเสริฐศักดิ์ และ นพ.กำพล พันธุ์ชนะ
วันศุกร์	"แรงบันดาลใจ" คุณวีระพงษ์ ทวีศักดิ์

ชมรมเพื่อนคุณธรรม

๕๗ ซอยอรุณอมรินทร์ ๓๙ ถนนอรุณอมรินทร์
 แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
 โทรศัพท์ ๐-๒๔๓๕-๖๒๕๓ โทรสาร ๐-๒๔๓๕-๔๙๓๖

